

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ KULTURY**

**HUDEBNÍ SCHOPNOSTI DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO
ŠKOLNÍHO VĚKU**
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Lejnarová

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Marie Slavíková, CSc.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni,

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce doc. PaedDr. Marii Slavíkové, CSc. za odborné vedení bakalářské práce, konstruktivní připomínky a rady, které mi pomohly při vypracování této práce. Současně bych zde ráda poděkovala mému příteli, který mi byl psychickou oporou a naplňoval mne optimismem v průběhu sepisování této práce.

OBSAH

Úvod	2
1 VYSVĚTLENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	4
1.1 HUDEBNÍ VLOHA, SCHOPNOST, DOVEDNOST	4
1.2 HUDEBNOST	5
2 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU A POZNÁMKY K METODICE JEJICH ROZVÍJENÍ	7
2.1 HUDEBNĚ SLUCHOVÉ CÍTĚNÍ	7
A) Citlivost pro hlasitost	7
B) Citlivost pro barvu tónů	8
C) Citlivost pro rozlišování výšky tónů	9
2.2 TONÁLNÍ CÍTĚNÍ	9
2.3 HUDEBNÍ PAMĚŤ A PŘEDSTAVIVOST	11
2.4 EMOCIONÁLNÍ REAKCE NA HUDBU	13
2.5 RYTMICKÉ CÍTĚNÍ	15
2.6 HARMONICKÉ CÍTĚNÍ	16
2.7 HUDEBNĚ TVOŘIVÉ SCHOPNOSTI	17
2.8 VÝZKUMY HUDEBNOSTI U PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ, JEJICH VÝSLEDKY A ZÁVĚRY PRO PEDAGOGICKOU PRAXI V MATEŘSKÉ A ZÁKLADNÍ ŠKOLE	18
3 VÝZNAM RODINY A ŠKOLY PRO HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	19
3.1 RODINA JAKO ZÁKLAD FORMOVÁNÍ HUDEBNOSTI DÍTĚTE	19
3.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA A JEJÍ MOŽNOSTI HUDEBNĚ VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ	20
4 SOUČASNÁ KONCEPCE HUDEBNĚ VÝCHOVNÉ PRÁCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE A NA PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY	23
4.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA - KONCEPCE A CÍLE HUDEBNÍ VÝCHOVY	23
4.2 PRVNÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍCH ŠKOL	27
4.2.1 Očekávané výstupy – 1. období	27
4.2.2 Očekávané výstupy – 2. období	28
4.3 TESTOVÁNÍ HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ	29
5 NÁVRH VÝUKOVÉHO PROJEKTU PRO MATEŘSKOU ŠKOLU: VÝLET PANA MRÁČKA FRÁČKA	30
5.1 METODICKÝ PŘEHLED	31
5.1.1 Charakteristika tematického bloku POČASÍ	31
5.1.2 Dílčí vzdělávací cíle celku – obecné	31
5.1.3 Dílčí vzdělávací cíle celku - hudební	32
5.1.4 Doporučené období a délka realizace	33
5.1.5 Vhodná věková skupina	33
5.2 NABÍDKA A POPIS ČINNOSTÍ	34
5.3 ZPĚTNÁ VAZBA Z CELÉHO TEMATICKÉHO BLOKU	43
ZÁVĚR	46
RESUMÉ	47
SEZNAM LITERATURY	48
SEZNAM PŘÍLOH	50
PŘÍLOHY	I

Úvod

Hudba tvoří neodmyslitelnou součást našeho života. Každý z nás má určité hudební melodie rád bez ohledu na to, zda disponuje hudebním sluchem, či nikoli. Toto je zapříčiněno především vlivem hudby na emocionální prožívání. V dnešní době jsme obklopeni nejrůznějšími hudebními žánry, které mají rozličnou hudební kvalitu. Naším důležitým posláním je učit děti rozlišovat dobrou hudbu a její kvalitní interpretaci od laciných typů komerční hudby, které jsou dnes tak často předkládány.

Mě samotnou toto téma velmi zajímá, neboť jsem od mala spjata a ovlivněna hudbou. Nelze zapomenout na společné rodinné okamžiky, kdy jsme před usnutím zpívali za doprovodu otcových strun. Od školních let jsem navštěvovala Základní uměleckou školu v Klatovech, která mi do srdce vdechla touhu hudbu realizovat. Těmito slovy bych proto chtěla poděkovat svým rodičům a učitelům, kteří mě vedli k poznávání krásy hudby, jelikož mne v srdci hřeje i nadále, a jsem přesvědčena o potřebě tuto touhu probouzet i v dalších dětských srdcích. Proto je hudební sféra jako téma mé práce jasnou volbou.

Cílem bakalářské práce je nastínit základní faktory rozvoje hudebnosti dítěte, s oporou o prostudovanou literaturu, a navrhnout vlastní výukový projekt, v němž se integrují hudební činnosti tak, aby odpovídaly požadavkům Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a pro nižší ročníky základní školy. Období raného dětského věku je nejsenzitivnější období pro formování osobnosti jedince, i pro utváření pozitivního vztahu k hudbě. Tento vývojový poznatek bychom jako pedagogové i jako rodiče měli zohledňovat při edukačním procesu. Prostředí, metody a formy práce značně ovlivňují efektivitu učení, proto ve své práci věnuji kapitulu významu rodiny a školy pro hudební vývoj dítěte.

Poznatky ve své práci zaměřuji na dvě vývojová období – období předškolního a mladšího školního věku. Větší důraz kladu na předškolní období, jelikož mé studium i profesní zájem se specializuje na mateřské školy. Mnoho hudebních aktivit je však možné využít i na prvním stupni základních škol, především v prvním ročníku, kdy si dítě zvyká na nové formy učení a práce. Tento přechod by měl být plynulý a co nejméně stresující. Základní škola dítěti poskytuje prostředí pro systematickou práci v oblasti hudební výchovy a skrze kreativní hudební nabídku činností zdokonaluje hudební schopnosti. Poznatky o

hudebním rozvoji mladšího školního věku jsou pro mne v této práci především inspirativní. Dle mého názoru je při plánování hudebních aktivit u dětí dobré znát současný i následující hudební vývoj. Díky tomuto rozhledu jsme schopni poté pracovat s dětmi podle základních pedagogických zásad (přiměřenosti, posloupnosti atd.), ale zároveň jsme schopni i rozvíjet individualitu například u nadaného žáka.

Ve své práci věnuji první kapitole objasnění základních pojmů z teorie hudebnosti a ve druhé se pokusím klasifikovat hudební schopnosti z pohledu současné hudební psychologie. Ve třetí kapitole se chci věnovat roli a úloze rodiny v rozvoji hudebnosti dítěte, která je nezbytnou součástí pro efektivní hudební rozvoj dítěte. V další kapitole představím možnosti předškolního a školního vzdělávání dětí v oblasti hudební výchovy s ohledem na vzdělávací cíle a očekávané výstupy.

Práce (pátá kapitola) je mým návrhem výukového projektu pro mateřskou školu. V projektu se soustředím na základní principy rozvoje hudebnosti, tj. činnostní zaměření výuky na elementární hudební tvořivost dětí.

1 VYSVĚTLENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 HUDEBNÍ VLOHA, SCHOPNOST, DOVEDNOST

Každý člověk se narodí s určitými předpoklady. Jejich rozdíly ve struktuře a úrovni jsou dány vyzráním nervové soustavy. Tyto předpoklady terminologicky nazýváme **vlohy**. Jejich směr rozvoje je různý a obecně dávají základ schopnostem.

Podle **Sedláka** a **Váňové** se „*kromě běžného pojmu vloha často mluví o biologické výbavě, vrozené potencialitě, dispoziční struktuře či základně, u výraznějších vloh o nadání, talent apod*“¹.

Tyto vrozené dispozice mají význam pro rozvoj schopností zejména v oblasti hudebního sluchu, hudební paměti, představivosti, tvořivého projevu a myšlení. Zároveň tvoří základ i pro emocionální citlivost k hudbě. V podnětném prostředí se vlohy mohou dále rozvinout, ale v opačném případě mohou i zakrnět.

Hudební badatel **Seashore** zastával názor, aby se z hudebně-výchovného procesu vyřazovali jedinci, kteří neuspěli v jeho testech hudebnosti a které nazýval tzv. „nehudební děti“. „Nehudební dítě“ má pouze slabší dispozice a hudební základ pro rozvoj hudby, který se však dá vyrovnávat vhodným přístupem a podnětným prostředím².

Hudební schopnosti jsou duševní vlastnosti a předpoklady k vykonávání hudebních činností, které přetrvávají celý život. Jejich kvalita podléhá biologickým (dědičnost) a společenským (výchova a prostředí) činitelům a řadě dalších faktorů, jako věk jedince, intelektový základ, motivace³, úroveň motoriky, vlastnosti smyslových orgánů atd. K rozvoji hudebních schopností je nutné včas rozpoznat a stimulovat vlohu a dále ji systematicky cvičit a navodit vhodnou motivaci.⁴

¹SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 50.

² Převzato z publikace: SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, kapitola 2.5.1

³Motivace znamená mobilizaci vnitřních energetických zdrojů a tento stav napětí z touhy projevit se (realizovat se) je u předškolních dětí velice zřejmý.

⁴ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1997, s. 99.

Hudební dovednost je „*cvikem a učením získaná způsobilost vykonávat úspěšně určitou hudební činnost*“⁵. Hudební schopnosti lze zkoumat jen skrze činnosti, ve kterých se projevují. Abychom zvládali jednotlivé úkony v hudebních činnostech, musíme se jim učit a cvičit je. Tyto konkrétní aktivity se poté nazývají dovednosti (např. hra na nástroj, zpěv, hudebně pohybový projev apod.). Trénink, který posiluje rozvoj dovednosti, zároveň zdokonaluje schopnost, tudíž dochází k vzájemnému propojení.

Učíme-li se novým hudebním dovednostem, dochází nejprve ke zpřesňování hudebních představ, kdy např. při instrumentální hře koordinujeme pohyb se sluchovým vnímáním. Tato sluchová kontrola nám pomáhá při dalším opakování, kdy se pohyby zpřesňují a dítě již vnímá celé hudební komplexy (melodii, úryvky skladby) a ne pouze jednotlivé tóny. Následně dochází ke zdokonalování pohybů až k samotné *automatizaci*⁶, která je kritériem pro upevnění pohybového návyku.

Aby dítě mohlo přejít od praktické hudební činnosti k hudebním představám (vybavení melodie), je nutná tzv. *interiorizace*⁷. Často se při snaze vybavit si melodii objevují mikropohyby hlasivek, či pohybového aparátu.

Mezi nejznámější badatele se snahou prozkoumat podstatu vývoje hudebních schopností patří především **B. M. Těplov, A. N. Leontjev, G. Revész, C. E. Seashore, I. Poledňák, F. Sedlák**⁸ a **M. Kodejška**.

1.2 HUDEBNOST

Hudebnost se obecně charakterizuje jako soubor hudebních schopností. K názorům ohledně vývoje hudebnosti přispěly další osobnosti:

M. Holas, jehož definice na hudebnost je chápána jako „*vlastnost každého duševně i tělesně normálního dítěte podmíněnou rozvojem klíčových hudebních schopností (výškově rozlišovací schopnosti, rytmického, tonálního a harmonického cítění, hudební paměti, hudební představivosti), která se projevuje mnohostrannými vztahy dítěte k hudbě a*

⁵ SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1989, s.202.

⁶ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 74.

⁷ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 7.

⁸ O těchto osobnostech viz publikace: SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, kapitola 2.5.1

různými formami jeho hudební aktivity (percepční, reprodukční a elementárně produkční⁹).

B. M. Těplov¹⁰, který měl vliv i na naši hudební psychologii, podporuje **Helfertovu**¹¹ myšlenku dvojí formy hudebnosti: *aktivní* a *receptivní* (potřeba hudbu poslouchat). Tímto vysvětluje vrozenost potřeby hudbu vnímat a prožívat, z čehož vyplývá, že neexistují nehudební lidé. Každý má alespoň jednu formu hudebnosti. **Těplov** prosazuje myšlenku, že hudebnost je schopnost emocionálního prožitku hudby jako vyjádření určitého obsahu. Nositelem tohoto obsahu je výškový a rytmický pohyb. Nehudebnost by dle jeho poznatků znamenala vnímání hudby jako tónů, které nic nevyjadřují¹².

U nás se na teorii hudebnosti podílel především **F. Sedlák**, který definuje hudebnost jako „soubor schopností k hudebnímu vnímání, chápání a prožívání hudby, k hudební reprodukci a k elementární činnosti hudebně produkční. K těm přistupují ještě hudební potřeby, zájmy, sklony a tenze“¹³. Poukazuje také na častou záměnu termínů hudebnost – hudební nadání. Žáci, kteří neumějí zpívat, tudíž nemohou být vnímáni jako *nehudební* jedinci, ale jako *hudebně nerozvinutí* jedinci.

Hudební nadání je propojení hudebních schopností s vrozenými dispozicemi, které umožňují hudební činnosti na různých úrovních. Podléhá učení a kvalitě výchovného působení. Objevují se obvykle již v raném věku¹⁴. Děti s tímto nadáním vyhledávají hudbu, jsou vytrvalé v učebním procesu, ve kterém v brzké době dosahují velmi dobrých výsledků.

⁹HOLAS, M. *Úvod do hudební diagnostiky*. 1. vyd. Praha: SPN, 1985, s. 9.

¹⁰TĚPLOV, M. B.: *Psychologie hudebních schopností*. Praha 1965, s. 75.

¹¹SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 64.

¹²TĚPLOV, M. B.: *Psychologie hudebních schopností*. Praha 1965, s. 75.

¹³SEDLÁK, F. *Hudební vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha, 1974, s. 37.

¹⁴VACHUDOVOVÁ, E. *Jak na to? Diagnostika hudebních schopností v současné škole*; Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy: Praha, 2012, s. 26.

2 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU A POZNÁMKY K METODICE JEJICH ROZVÍJENÍ

Hudební schopnosti rozdělujeme do několika skupin pro jejich lepší diagnostiku a rozvoj. Obecně lze říci, že některé schopnosti se u dětí v předškolním věku objevují velmi nerovnoměrně. Jak tvrdí **Fr. Sedlák**¹⁵, hudební schopnosti mají během dětského vývoje též svá senzitivní období, kdy je třeba přistupovat k rozvoji dětí optimálně a citlivě k věku. V tomto věku je častou překážkou k diagnostice některých hudebních schopností nevyzrálость nervové soustavy a analytického myšlení¹⁶. Vývoj schopností je však závislý především na hudebně podnětném prostředí, které podrobněji popisují v další kapitole.

Tato kapitola se věnuje popisu jednotlivých hudebních schopností, které v předškolním věku rozvíjíme. Český pedagog **Miloš Kodejška**¹⁷ se podílel na průzkumu testování těchto schopností u dětí v mateřských školách a výsledky uvedl ve svém spisu, ze kterého i já čerpám ve své práci.

2.1 HUDEBNĚ SLUCHOVÉ CÍTĚNÍ

Skrze tuto vlastnost posuzujeme vlastnosti zvuku, jak ho slyšíme, tj. jeho intenzitu, délku trvání či frekvenci. Tato schopnost se odráží i v psychice dítěte, jelikož hudba probouzí v člověku emoce a ty ovlivňují celkový hudební dojem. V předškolním věku tato schopnost nabývá odlišných kvalit a rozvíjí se velmi nerovnoměrně. Toto cítění můžeme rozdělit na tři složky, které se dají i v tomto věku diagnostikovat zvlášť.

A) CITLIVOST PRO HLASITOST

Vnímáním hlasitosti dokážeme rozpoznávat v hudbě dynamické změny. Obecně platí, že čím je hudba hlasitější, tím je její intenzita větší. Hlasitost zvuku se měří ve fyzikální jednotce tzv. decibelech (dB).

¹⁵ SEDLÁK, F. *Hudební vývoj dítěte*. 1. vyd. Praha, 1974, s. 51.

¹⁶ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 10.

¹⁷ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002.

Zaměříme-li se na dětský vývoj reakce na zvuk, výzkumy vědců ukazují, že již v prenatálním období dítě hudbu vnímá. Okolo třetího měsíce života se dítě otáčí za zvukem a jeho sluchová percepce se uspokojuje *např.* zpěvem matky, či poslechem zobcové flétny, jejíž zvuk jim připomíná podobné výškové i témbrové pásmo jejich výskotu. V prvním roce dítě začíná reprodukovat slabiky a upřednostňuje různé tónové hry¹⁸ („*Paci, paci, pacičky apod.*“).

Citlivost můžeme nejlépe rozvíjet pomocí sluchových her, kdy dítě *např.* diferencuje silné - slabé hudební, i nehudební zvuky. V mateřské škole děti ve věku 5 let bez větších problémů rozeznají změny mezi *pp* – *ff*. Můžeme tedy tvrdit, že tato schopnost je v tomto věku poměrně dobře rozvinuta.

B) CITLIVOST PRO BARVU TÓNŮ

Již při vývoji řeči dochází k značnému rozvoji schopnosti pro rozlišování barvy. Můžeme vyzorovat, že dítě v druhém měsíci života je spokojené z hlasu své matky, jejíž témbro zná již z prenatálního období. Rozvoj citlivosti pro barvu spojujeme s vývojem řeči, kdy si dítě osvojuje tzv. *fonémy*^{19,20}. Řečové a hudební faktory řeči se navzájem ovlivňují a zdokonalují tak dětskou výslovnost. Velmi dobře rozvinuté děti ve věku 5-6 let rozeznají jednotlivé lidské hlasy i nějaké hudební nástroje.

Barvu vnímáme dvěma způsoby sluchu:

- 1. Témbrový**, který slouží k zvládnutí a osvojení mateřského jazyka. Díky němu dítě v raném věku rozlišuje fonematické hlásky a jeho citlivost je největší okolo dvacátého měsíce.
- 2. Sluch pro výšku tónu**, charakterizovaný též jako „*hudební sluch*“. Tento sluch se soustředí na určování výšek jednotlivých tónů.

¹⁸ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, 12.

¹⁹ Foném - je nejmenší součást zvukové stránky řeči, která má v konkrétním jazyce rozlišovací funkci

²⁰ LYNCH, Charlotte a Julia KIDD. *Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí*. Vyd. 2. Přeložil Silvie STRUKOVÁ. Praha: Portál, 2010, s. 8.

C) CITLIVOST PRO ROZLIŠOVÁNÍ VÝŠKY TÓNŮ

Úroveň této citlivosti tvoří předpoklad pro vnímání tónových postupů v melodii. Tuto schopnost zdokonalujeme buď přímou reprodukcí tónu, či sluchovou kontrolou melodie, která je interpretována jinou osobou, či hudebním nástrojem²¹.

Test, který sestavil a realizoval anglický hudební psycholog A Bentley (1973)²² ukázal, že pro děti v předškolním věku je vhodné začínat s diferenciací od větších tónových intervalů k menším, jelikož dítě snáze rozeznává větší intervalové skoky od malých (např. sekundový). U těchto dětí často nastává problém s užíváním pojmů „vyšší / nižší“. Proto děti vyjadřují snáze výšku intervalů pomocí pojmů měkké / světlé – tmavé / drsné. V praxi se doporučuje spojit sluchové vnímání s dalšími zrakovými a zvukovými představami. Např. využití míčku, který při stoupajícím tónu hodíme vzhůru a při klesajícím pustíme dolů apod.

2.2 TONÁLNÍ CÍTĚNÍ

Tonální cítění posuzujeme rozlišováním doškálných a nedoškálných²³ tónů v tónovém uspořádání (skladbě), kdy jako tonální chápeme pouze tóny doškálné. Tóny nedoškálné vnímáme jako cizí, které do tóniny nepatří. Rozvinuté tonální cítění umožňuje chápat melodii jako sled tónů vzhledem k základnímu tónu a ne pouze jako tóny s absolutní výškou²⁴. Tato schopnost umožňuje mimo jiné i transponování melodií. V předškolním věku toto cítění rozvíjíme a diagnostikujeme nejčastěji zpěvem. Další rozvoj zdokonalujeme skrze tonální intonační metody a tonální cítění se upevňuje především s poslechem evropské hudby, tj. durové a mollové²⁵.

U předškolních dětí se tonální cítění váže především na hudební paměť a citlivost pro výšku. Do dvou let věku si dítě není schopno osvojit nové melodie na základě analytických

²¹ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 14.

²² BENTLEY, A.: *Musikalische Begabung bei Kindern und ihre Messbarkeit* (překlad z angličtiny). Frankfurt am Main 1973, s. 126.

²³ Za nedoškálný tón označujeme takový, který nezapadá do tóniny. Tj. hrajeme-li interval c – gis, jsme v tónině C dur, kde nemáme žádné předznamenání. Tón gis je tudíž nedoškálným tónem, jelikož do tóniny C dur nepatří.

²⁴ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 19.

²⁵ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 148.

operací. V tomto věku ještě nejsou tyto operace zcela rozvinuty, proto si dítě jednoduché písně, či říkadla osvojuje mechanickou pamětí.

Má-li dítě neznámou píseň, snaží se ji začleňovat do vlastních, tzv. percepčních schémat²⁶, která čerpají z předchozích zkušeností. Značně se na osvojování písně podílí opakování a kvalita hudebně sluchových schopností.

V mateřské škole můžeme hodnotit u pětiletých a šestiletých dětí tonální cítění ve dvou cvičeních:

- 1) Rozlišování nedoškálných tónů ve známé písni,
- 2) určování zakončenosti melodie na tónice.

Nezbytné je však schopnost testovat na již osvojené písni, neboť se dítě v těchto cvičeních opírá především o hudební paměť!

Cvičení č. 1)

Pro toto cvičení musí být melodie/píseň hrána v jednotném tempu, intenzitě a ve stejné tónině na klavíru. Měli bychom poskytnout klidné, ničím nerušené prostředí, které bude přispívat na koncentraci při analýze. V tomto věku jsou děti schopny vnímat rozdíly mezi diatonickými²⁷ a chromatickými půltóny a vnímat větší intervalové skoky. Nejsnáze dítě pozná chromatický půltón. Na základě hudební paměti (vybaví si píseň), dochází k analytickému myšlení, kdy dítě začne srovnávat slyšené a poznané a následně vyvodí závěr.

Cvičení č. 2)

K prověření této schopnosti se dá využít příklad jedné písně, kdy jednou zakončíme melodii na tónice, podruhé na VI. stupni a potřetí na III. stupni. Je prokázáno, že dítě snáze pozná nezakončenost melodie na VI. stupni, než zeslabený závěr na III. stupni²⁸.

²⁶ BENTLEY, A.: *Musikalische Begabung bei Kindern und ihre Messbarkeit* (překlad z angličtiny). Frankfurt am Main 1973, s. 132.

²⁷ Diatonika je skladebný sloh opírající se o tónovou soustavu diatonické stupnice (tj. stupnicové řady v rozsahu jedné oktávy složené z pěti celých tónů a dvou půltónů). Melodické a harmonické možnosti diatoniky rozšiřuje chromatika.

²⁸ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 20.

Třetí stupeň nám připomíná durový sextakord od tóniky, a tudíž více vnímáme jeho doškálnost a ukončení, než u stupně šestého, který v obrazech kvintakordu nenalezneme. V předškolním věku můžeme mít děti, které sice čistě zpívají, ale toto cvičení nejsou schopny posoudit. Důvodem je nerozvinuté analytické myšlení a u dětí okolo pátého až šestého věku není tato schopnost rozvinuta²⁹.

2.3 HUDEBNÍ PAMĚŤ A PŘEDSTAVIVOST

Hudební paměť slouží k uchovávání předchozích zkušeností, které si dokážeme znovu vybavit a reprodukovat v takové podobě, jakou byla schopna naše paměť vštípit. Kvalita zapamatování je podmíněna rozvojem intelektových schopností. Utváří se společně s vnímáním, hudebně analytickými schopnostmi, hudební představivostí a fantazií³⁰.

Hudební paměť máme³¹:

1. Krátkodobou – zachycujeme podněty do 2 minut
2. Operativní – výběr, co přejde do dlouhodobé paměti a co lze zapomenout
3. Dlouhodobou – uchovává hudbu zpracovanou v krátkodobé paměti
4. Mechanickou – stereotypní učení nazpaměť
5. Logickou – hledání logických souvislostí, trvalejší
6. Emocionální – zapamatování především prožitku nad konkrétní činností

K zapamatování hudební struktury dochází skrze tři části:

1. Přijímáme a osvojujeme si hudbu,
2. ukládáme a podržíme v paměti nejvýraznější úryvky (tzv. retence),
3. vybavujeme si a prožíváme hudební obsah prostřednictvím zapamatování a reprodukce.

Proces zapamatování v předškolním věku je často uvědomělý. Na základě minulých zkušeností dítě hudbu vnímá a utváří si tzv. *hudební vzorce*³². Pomocí těchto vzorců

²⁹KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 21.

³⁰VÁŇOVÁ, H. *Hudební tvořivost žáků mladšího školního věku*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989, s. 74.

³¹VACHUDOVA, E. *Jak na to? Diagnostika hudebních schopností v současné škole*; Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy: Praha, 2012, s. 37.

³²KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 25.

můžeme s dětmi hrát hry na dokončenost a nedokončenost melodie, či pracovat jen s určitou částí písně. Předškolní dítě si nejlépe zapamatuje takovou hudbu, která upřednostňuje jeho zájmy a potřeby a pod kterou si dokáže představit konkrétní věci. Je nezbytné, aby dítě obsahu písně porozumělo. Úkolem učitelky mateřské školy je vhodně vybrat píseň, která charakterem i výstavbou odpovídá potřebám dítěte.

Hudební představivost označujeme jako klíčovou hudební schopnost vybudovanou na základě hudební paměti. Umožňuje nám registrovat, vyvolávat i přepracovávat hudební myšlenky. Zjednodušeně se též označuje jako „*vnitřní sluch*“³³. Hudbu v duchu slyšíme a dokážeme si ji vybavit z dřívějšího poslechu například při sledování notového zápisu, aniž by opravdu došlo k její zvukové realizaci. Jedná se i o jakýsi spojovací můstek mezi vnímáním a myšlenkovými operacemi.

Fr. Sedlák³⁴ rozlišuje:

1. **Hudební představa** je centrálně vybavená obrazy tónů, tónových vztahů a hudebně výrazových prostředků³⁵.
2. **Hudební představivost** je „*schopnost vytvářet, přetvářet a záměrně operovat s hudebními představami vzniklými v hudebních činnostech a promítnout hudbu jako strukturu do hudebního vědomí*“³⁶.

Hudební představivost se rozvíjí postupně na základě zkušeností. Je tedy nutno věnovat této výchově potřebnou pozornost. K hudební představivosti dochází zejména³⁷:

V oblasti intonace:

- Reprodukujeme-li úryvky známých písní,
- pokračujeme-li v melodii pouze v hudební představě,
- intonujeme-li stupnicové chody vzestupné a sestupné, či intonujeme různé tonální vztah atd.

³³SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 174

³⁴SEDLÁK, F. *Základy hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: SPN, 1990, s. 155.

³⁵ Výrazové prostředky jsou prvky hudby, které se vzájemně kombinují a bez nich by hudba nemohla existovat. Řadíme mezi ně melodii, dynamiku, rytmus, harmonii a barvu.

³⁶SEDLÁK, F. *Základy hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: SPN, 1990, s. 155.

³⁷SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 154

V oblasti sluchové analýzy:

- Rozeznáváme-li známé melodie, či záměrně interpretovanou odchylku v rytmické, či melodické složce,
- rozeznáváme-li intonačně nečisté zpěvy,
- rozeznáváme-li stoupající a klesající pohyb melodie atd.

V oblasti hudební tvořivosti:

- Pokračujeme-li v započaté melodii,
- improvizujeme-li³⁸ druhým hlasem,
- vytvoříme-li samostatnou rytmizovanou melodii,
- vytvoříme-li melodii v omezeném rozsahu (např. 5 tónů).

2.4 EMOCIONÁLNÍ REAKCE NA HUDBU

Emocionální reakce na hudbu lze definovat jako „*spontánní reakce na vnější a vnitřní podněty, nelze je vyvolat úmyslně*“³⁹. Při emocionálním vnímání se upřednostňuje fantazie. Emoce mají funkci hodnotící, proto mají vliv i na vnímání a hodnocení hudby⁴⁰. Hudební řeč na nás působí mnoha výrazovými prostředky, které dále vyvolávají pohybové reakce a ty jsou doprovázeny i citovým prožíváním. Hudba v nás podněcuje aktivitu, pozornost, tvořivost a ovlivňuje naše racionální pochody. Velmi podstatná je pro své terapeutické účinky. Věda zkoumající hudební terapii se nazývá muzikoterapie.

Navzájem propojené *hudebně výchovné činnosti* mohou poskytovat kromě zkušeností z provedení také estetický prožitek s určitým emocionálním nábojem. Tyto činnosti značně posilují estetické cítění dítěte.

³⁸ Improvizace je realizace okamžitých nápadů, které jsou v tomto věku spojeny s citovým prožitkem. Pomocí tréninku u dětí improvizace rozvíjí i ostatní hudební schopnosti, čímž zkvalitňuje i dovednosti pěvecké, instrumentální, hudebně pohybové i poslechové.

³⁹ FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, s. 170.

⁴⁰ VACHUDOVA, E. *Jak na to? Diagnostika hudebních schopností v současné škole*; Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy: Praha, 2012, s. 35.

V mateřské škole a v rodinách je dítě nejčastěji provázeno činnostmi⁴¹:

- Rytmizace říkadla, kdy si jedinec utváří elementární hudební schopnosti, které vyvolávají estetický zážitek z rytmického a vokálního projevu. Pomocí říkadla se děti prvotně seznamují s rytmem a rytmickými činnostmi.
- Píseň doprovázená hrou na tělo, či na dětské hudební nástroje.
- Hry se zpěvy, které ovlivňují celý komplex hudebních schopností, jelikož zkvalitňují pěvecké a pohybové dovednosti a prohlubují estetický zážitek. Můžeme sem zahrnout kánon, rytmické ostinato⁴², vrstvení rytmů apod.
- Osvojování rytmicko-melodických skladeb pro Orffův instrumentář, kdy tato činnost vede k rozvoji rytmické nástrojové souhry.
- Pohybové vyjádření výrazových prostředků, které jsou použity v instrumentální hře.

Dochází-li k prolnutí esteticko-výchovné činnosti, mohou být emocionální reakce znásobeny. *Např.* Máme-li literární ukázkou (pohádka), může nás motivovat k výtvarnému, či hudebnímu projevu. Naopak budeme-li si hudebně hrát s písní, může pro nás být námětem na výtvarné či literární zpracování, tj. vymyslíme k písni příběh.

⁴¹KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s.22.

⁴² Rytmické ostinato se realizuje nejméně ve dvou lidech/skupinách, kdy jedna skupina opakuje po celý průběh písně/říkadla jedno slovo a zbytek zpívá píseň, jak je zapsána.

2.5 RYTMICKÉ CÍTĚNÍ

Rytmus⁴³ je základní a nejstarší časová složka hudby, která je dána střídáním tónů různých délek a pomlk. Skládá se z několika složek: pulzu, metra, tempa a časového členění tónů, tj. rytmu. *Rytmické cítění* můžeme charakterizovat jako emocionální vnímání pulzace ve spojení s dalšími výrazovými prostředky, na které dokážeme pohybově reagovat. Toto cítění se projevuje ještě před vnímáním melodie.

Pulz, tj. beat, objevujeme i v biologické podobě, například tlukot srdce, či pravidelnost našeho dechu. Je charakterizován jako „pravidelné opakování počítacích dob ve stejných časových odstupech“⁴⁴.

Metrum je založeno na střídání přízvučných a nepřízvučných dob, které rozeznáme pomocí akcentů. Existuje tzv. *metrická pulzace*⁴⁵. Jedná se o spojení metra a pulzu, kdy se tvoří opakující se rytmický tvar, který střídá přízvučné a nepřízvučné doby.

Tempo⁴⁶ značí rychlost průběhu hudby, kde se střídají metrické doby s délkou počítací doby v taktu.

V předškolním věku může být dítě vtaženo do rytmu především přes pohybové činnosti (pochod, běh, poskok, taneční pohyby)⁴⁷. Děti se nejlépe orientují v metricky strukturované melodii (stále stejné). Nejlépe si rytmy a tempo osvojují skrze asociace známých pohybů. *Např.* Pochod vojáků nejlépe dítěti přiblíží dvoučtvrtový takt. Dupnutím mohou zdůrazňovat první přízvučnou dobu.

Rychlost reakce na tempové změny je u dětí různorodá. Obecně relativně dobře a v krátkém čase reagují na kontrastní změny. V předškolním věku je již bez větších problémů dokážou pohybově vyjadřovat, pokud jim byly tyto kontrasty přiblíženy skrze představy. *Např.* pomalá hudba (kolébavá chůze), rychlá hudba (běh psa) apod.

⁴³KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 17.

⁴⁴SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 137.

⁴⁵SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 138.

⁴⁶SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 140.

⁴⁷LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006, s. 38.

Dítě lépe pohybově vyjadřuje určitou hudební strukturu, může-li se opřít o slovní rytmus. Podle psychologických výzkumů⁴⁸ dítě vnímá hudbu i podvědomými pohyby (např. kývání hlavou). Všechny tyto pohyby mohou pomáhat k prožívání rytmu.

Nejčastější hudební struktura, která je využívána v mateřské škole je **říkadlo**. Dítě se nejprve může opírat o *vytleskávání rytmu melodie*, kdy se zaměřuje na slabiky, slova, sousloví. Zpočátku volíme říkadla, která mají kratší doby a pravidelně kráčející rytmus⁴⁹. *Např.* Pekař peče housky. Dítě se seznamuje nejprve s beatem, který musí cítit. Po pochopení beatu děti můžeme učit metrum, tj. přízvučné a nepřízvučné doby. Těžké doby můžeme podpořit pomocí zvonivého nástroje na první době. Právě metrum je vhodné osvojovat pomocí pohybu (chůze, hra na tělo). S říkadlem se dají dělat různé hudební hry, jako je *rytmické ostinato, rytmický kánon, hra více rytmických vrstev současně, hra v pouze, či hra konce frází*.

2.6 HARMONICKÉ CÍTĚNÍ

Díky tomuto cítění jsme schopni vnímat vazbu mezi akordy a melodií, rozlišovat konsonance a disonance⁵⁰ a slyšet vícehlasou hudbu. Rozvinuté harmonické cítění se projevuje analyzováním počtu tónů ve více zvuku a schopností rozlišit čistý či falešný akordický doprovod na základě disonancí a konsonancí⁵¹. V mateřské škole se dítě s vícehlasem příliš neseťkává, tudíž nedokáže rozlišit ještě počty souzvuků. Spojujeme aktivity, kde můžeme pracovat s jejich pocity. Nejčastěji *pracujeme s chybou*, kdy je hlavním cílem rozeznat správnou interpretaci od záměrně chybné. Dále rozvíjíme sluchovou diferenciaci rozlišováním různých zvuků od lidského hlasu⁵². Tyto aktivity jsou pro děti velmi zábavné.

Schopnost rozlišovat harmonii se u dětí rozvíjí později než tonální cítění a výškově rozlišovací schopnost. Názory na vývoj této schopnosti se liší u mnoha badatelů. Někteří se dohadují, že děti nejprve lépe rozeznávají disonantní souzvuky nad konsonantními a

⁴⁸ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze –Pedagogická fakulta, 2002, s. 18.

⁴⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006, s. 36.

⁵⁰ Konsonance znamená souznění, libozvuk; disonance znamená nesoulad.

⁵¹ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 153.

⁵² LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006, s. 39.

naopak, **Walentine**⁵³ tvrdí, že schopnost rozeznat tyto souzvuky dokáže dítě až od devíti let života. **Révész**⁵⁴ pronesl, že nadané dítě je již v šesti letech schopno analýzy čtyřzvuku. Názory jsou rozličné, z čehož se potvrzuje velice individuální schopnost analýzy harmonických souzvuků v předškolním věku.

2.7 HUDEBNĚ TVOŘIVÉ SCHOPNOSTI

Hudební tvořivost neboli kreativita, je velice citlivá na pedagogický takt, nelze si ji od dětí vynutit. Chápe se jako schopnost vytvoření něčeho nového, originálního. Často se k tvořivosti dostaneme také pomocí řešení problémových situací.

V předškolním věku lze tvořivost zkoumat pouze skrze výsledky aktivit dítěte. Nelze ji přímo analyzovat, či popisovat, proto se v současné době nevyskytují díla, která by se zajímala touto problematikou formou výzkumů v mateřských školách. **Miloš Kodejška** odkazuje na autory **F. Čádu**, **C. Orffa**, či **P. Jurkoviče**⁵⁵, kteří se zabývali hudebními činnostmi, ve kterých dávají značný prostor rozvoji hudební tvořivosti.

Dětská hudební tvořivost se charakterizuje jako „*elementární, samostatná hudební činnost, která na základě výběru a kombinace jednotlivých hudebních představ vytváří relativně novou a objektivně vyjádřenou hudební kvalitu*“⁵⁶. Jelikož tvořivost v předškolním věku nespočívá jen ve vytváření něčeho nového a originálního, ale také v obměňování známého materiálu, kdy výsledek je nový pouze pro dítě. Nejčastěji probíhá jako dětská improvizace, kdy dítě nemá předem promyšlenou strukturu kompozice. V mladším školním věku se pak opírá o dětskou hravost a spontaneitu. Tvořivost je ovlivněna kvalitou základních psychických znaků dětí v tomto věku, tj. neschopností vybavit si předchozí hudební zážitky, neschopností analyzovat, či například neschopnost udržení delší dobu pozornost. Největší podíl na tvořivosti má vnitřní motivace dítěte.

Kvalita vnitřních předpokladů je neopomenutelná, ale velice důležité jsou podněty vnější. Zde klademe důraz především na rodinu a její čas na tvořivé hry s dětmi, dále na roli

⁵³ Viz publikace: SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, kapitola 3.4.3

⁵⁴ Viz publikace: SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, kapitola 3.4.3

⁵⁵ Viz publikace: KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s.28.

⁵⁶VÁŇOVÁ, H. *Hudební tvořivost žáků mladšího školního věku*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1989, s. 50.

mateřské školy a později školy základní. Je tudíž nutné dětem zprostředkovat dostatečně motivující prostředí a podnětné situace. Úkolem pedagoga je vycházet z dětské *spontaneity a hravosti a potřeby experimentovat*⁵⁷.

Tvořivá činnost působí na celou osobnost dítěte, kdy podporuje v jedinci sebedůvěru, samostatnost a odvalu k experimentování. Při jejím dlouhodobém uplatňování se její vlastnosti stanou trvalým osobnostním rysem, tj. i improvizace může dostat naučený ráz, který jedinec umí kreativně využívat (*např.* jako jazzoví hráči).

2.8 VÝZKUMY HUDEBNOSTI U PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ, JEJICH VÝSLEDKY A ZÁVĚRY PRO PEDAGOGICKOU PRAXI V MATEŘSKÉ A ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Miloš Kodejška se ve svém výzkumu snaží své zkušenosti a poznatky zprostředkovat nejen učitelkám mateřským škol, či metodikům středních pedagogických škol, ale zároveň oslovit i rodiče, kteří jsou tím nejdůležitějším výchovným činitelem. V této práci je kladen důraz na elementární hudební rozvoj dítěte, na který má vliv rodinné a školní prostředí.

V současné době dospělí jedinci vnímají hodnotové kvality nejvíce v technické a ekonomické profesní sféře. Důležitý znak harmonické osobnosti je však soulad mezi rozumovým a citovým prožíváním. Z této teze vyplývá, že ani hudební výchova, či jiné humanitární vědy by neměly být na základních školách znehodnocovány, jelikož všechny esteticko-výchovné aktivity přispívají k rozvoji kolosálnímu citovému potenciálu společnosti.

Na základě výše uvedeného si dovoluji tvrdit, že pro vytváření pevných základů harmonické osobnosti musíme jako pedagogové přihlížet k humanitním oborům s mnohem větší vážností, připravovat co nejpestřejší obsahovou nabídku, která splňuje výchovně vzdělávací cíle a vytvářet takové prostředí, které bude dítěti přirozené a příjemné pro vyjádření svých představ a prožitků. Dále bychom měli zapojovat rodiče do procesu učení a přivést je k uvědomění, že jejich spolupráce je to, co v dětech může probudit zájem, který mohou instituce pro vzdělávání (umělecké školy, základní školy, mateřské školy) dále rozvíjet a zdokonalovat. Při propojení a kooperaci těchto dvou výchovných složek dochází k nejefektivnějšímu rozvoji dítěte.

⁵⁷KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 28.

3 VÝZNAM RODINY A ŠKOLY PRO HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE

3.1 RODINA JAKO ZÁKLAD FORMOVÁNÍ HUDEBNOSTI DÍTĚTE

V dnešní uspěchané době je pro mnohé lidi velmi těžké se zastavit a zamyslet se nad otázkami: „Co je v životě úspěchem? Co je v životě radost?“. Dnešní doba je orientována na výkon, což s sebou nese mnoho dopadů na dnešní výchovu. Závislost výchovy dítěte na rodině je primárně důležitá. Rodina dítěti vštěpuje základní morální hodnoty, postoje k životu tou nejlaskavější formou – pozorností a láskou. Dnes však dochází ke značnému znehodnocení tohoto přístupu, ať už z hlediska času, pracovního vytížení nebo osobních zájmů rodičů.

Aby měla hudba pozitivní vliv, je nutno ji rozvíjet již od útlého dětství, jelikož již zde se utváří vztah k hudbě. Hudba dokáže u dítěte rozvíjet představivost, obrazotvornost, zároveň posiluje mezilidské vztahy a vede k objevování estetické krásy v jeho životě. Výzkumy dnes však potvrzují, že v rodinném prostředí je hudební výchova značně zanedbávána. Malý kontakt dítěte s hudbou zapříčiňuje hudební nerozvinutost v mateřských školách i základních školách. Tento úkol nelze nechat pouze na školní instituci.

Podle výzkumů **Miloše Kodejšky**⁵⁸ se v dnešních rodinách nejčastěji setkáváme s častým vyřazením umělecké hudby z posluchačského repertoáru. Posluchačsky nejatraktivnější je populární taneční hudba. Jazz se řadí až na předposlední místo v posluchačském repertoáru. Rodiče si údajně mnohdy uvědomují, že nejsou schopni vést k poslechu složitější hudby, kterou nedokážou vysvětlit. Nechápu použití hudebně výrazových prostředků, které jsou pro tuto hudbu specifické. Lidová hudba není v dnešním světě tak potěšující, jako tomu bylo v historii. Shrnutí oblíbenosti poslechové hudby dle průzkumů:

1. Populární hudba
2. Dechová hudba
3. Beat
4. Lidová píseň

⁵⁸ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 36 - 38.

5. Jazz

6. Umělecká hudba

Poslech hudby je důležitý pro získání hudebních i obecných zkušeností k tomu, aby dítě mohlo hudbu hodnotit a orientovat se v ní. V jiném případě se stává pouze zvukovou kulisou. K vhodnému utváření poslechových dovedností může výt návštěva uměleckých těles s připraveným repertoárem pro mladší děti. Mezi taková představení patří například opera *Rusalka* od A. Dvořáka, kterou lze navštívit v divadle J. K. Tyla v Plzni a trvá pouze jednu hodinu.

Společný zpěv písní v domácnosti je pro děti velmi oblíbený. Nejčastěji děti interpretují písně z mateřské školy. Je nutnost, aby alespoň jeden z rodičů měl ke zpěvu kladný vztah a zpíval intonačně přesně. Správný vzor je vždy důležitým prostředkem pro motivaci.

Instrumentální hra v domácnosti je též velmi důležitý prostředek k rozvoji hudebnosti. Pomocí nástroje lze doprovodit a podpořit zpěv jedince. Zároveň samotná hra na nástroj děti podněcuje k touze se na nástroj učit. Velmi poutavá je pro děti zobcová flétna, která je svou barvou podobná dětskému hlasu. Je prokázáno, že instrumentální hra v rodině podporuje rodinou harmonii a přináší i dospělým skutečné odreagování.

Hudebně pohybové vyjadřování je v rodinách velmi vzácné. Nejčastěji se s ním setkáváme na besídkách mateřských škol, kdy jsou rodiče vybídnuty ke společnému tancování.

V rodině mohou dítě značně ovlivnit i sourozenci a prarodiče.

3.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA A JEJÍ MOŽNOSTI HUDEBNĚ VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ

Vývoj institucionální hudební výchovy má svou historii. Nejprve vznikaly opatrovny v 19. století, kdy u nás měl velký přínos badatel **J. V. Svoboda** svým dílem *Školka*⁵⁹. V jeho teorii propojuje zpěv s ostatními výchovnými činnostmi, což vede k propojení a znásobení výchovných i vzdělávacích cílů zaměstnání. Děti podněcovalo dílo k různým pohybovým improvizacím, které respektovaly rytmus písní. Hudební výchova začala být chápána

⁵⁹ PUHROVÁ, B. *Dějiny předškolní výchovy Vznik a vývoj institucionalizované předškolní výchovy v 19. a 20. století.* [online]. Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati: Zlín, 2018, s. 10. [cit. 2019-02-27] Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/?mdocs-file=10358>

jednotně ve spojitosti s estetickými, morálními i pohybovými projevy a kognitivním poznáváním hudebních i nehudebních poznatků, což je velice podstatná myšlenka přesahující i do dnešní doby.

V roce 1869 došlo k dalšímu rozvoji předškolních zařízení, jelikož začal platit zákon o obecných školách, kde byla zahrnuta stať vztahující se i ke školám mateřským. Velký pedagogický myslitel **Friedrich Fröbel**⁶⁰ prosadil důležitost hrových aktivit, které zároveň mají didaktický charakter.

V období po druhé světové válce do sedmdesátých let došlo k značné izolaci hudební výchovy u nás. Rok 1978 s sebou přináší projekt vzdělávacího kurikula pod názvem Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy⁶¹. Pozornost se odvrátila od dětských zájmů, potřeb, přestal být kladen důraz na psychický rozvoj dítěte a hudba se vyučovala s mnohem menší tvořivostí. Činnosti tudíž nemohly přinášet hlubší výchovný, ani estetický prožitek.

V sedmdesátých a osmdesátých letech byl nejznámější a nejlivnější počín **I. Hurníka a P. Ebena**⁶² *Česká Orffova škola*⁶³. V jejich práci je kladen důraz na věkové zvláštnosti dětí, vnitřně motivované činnosti, dialog mezi učitelem a dítětem, na jehož tvořivost učitel reaguje, a dále na rozvoj hudebních schopností (sluchových, tonálního cítění, hudební paměti, hudební představivosti, hudební tvořivosti a dalších). Až do roku 1989 byla vzhledem k režimu výchovně vzdělávací činnosti podřízena přesně daným směrnici a mnohdy i předem stanoveným postupům, které byly ve své době přísně kontrolovány inspekčními orgány. Výhodou byla pravidelnost činností, nevýhoda byla však v omezení provozovat hudební činnosti pouze jednou týdně.

Po roce 1989 u nás dochází k uvolnění názorů a vytváří se nové podněty, které jsou užitečné i pro současnou hudební výchovu. Náměty pro vhodné aktivity byly spojeny s myšlenkami z osnov osmdesátých let, navíc však byly doplněny o odborné články dětské

⁶⁰Friedrich Fröbel – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Fr%C3%B6bel

⁶¹ Viz publikace: KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002, s. 39 -40.

⁶²MACHŮ, E. *Hudební výchova v mateřské škole*. [online]. Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati:Zlín, 2014, kapitola 2. [cit. 2019-02-27] Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/?mdocs-file=13895>

⁶³HURNÍK, Ilja a Petr EBEN. *Česká Orffova škola*. 2. vyd. Praha: Supraphon, 1983.

literatury. V devadesátých letech začaly vznikat různé příručky pro učitelky mateřských škol, které i dnes slouží jako pedagogická inspirace.

4 SOUČASNÁ KONCEPCE HUDEBNĚ VÝCHOVNÉ PRÁCE V MATEŘSKÉ ŠKOLE A NA PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

4.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA - KONCEPCE A CÍLE HUDEBNÍ VÝCHOVY

V dnešní době se snažíme hudební činnosti provozovat s důrazem na individualitu dítěte, různými formami práce, vytvářet vhodné prostředí pro naplnění cílů, vhodně motivovat činnosti a prosazovat větší aktivitu dítěte. Hudební aktivity realizujeme skrze čtyři hudební činnosti – poslechové, instrumentální, pohybové a pěvecké.

Z dřívějších koncepcí byly tyto činnosti chápány mnohdy odděleně. Výhodou v těchto koncepcích mohla být přehlednost, ale rozhodně se nedá hovořit o otevřené kreativitě. Současný Rámcový program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je zaměřen na propojování hudebních činností s přesahem do nehudebních souvislostí a aktivit, které vytvářejí dítěti větší nadhled nad zkoumaným učivem. Rizikem tohoto prolínání může být např. takové, že k danému tématu nenajdeme vhodnou píseň. „*Ve snaze připravit dětem co nejpestřejší nabídku tak, abychom splnili nejen výchovné záměry, očekávání a přání dětí, se mnohdy vytrácejí věci, které jsou z hlediska didaktických postupů HV naprosto nezbytné, což je dalším rizikem současného pojetí RVP PV*“⁶⁴.

Pro systematickou práci, která je předpokládána v principech RVP PV je nutné znát i jednotlivé metodické postupy, díky kterým budeme umět přizpůsobovat hudební aktivity konkrétním podmínkám, schopnostem a dovednostem dětí. *Př. Nemůžeme dítě nutit zpívat píseň v rozsahu oktávy, má-li dítě velmi malý pěvecký rozsah.*

Hudební aktivity nerozvíjí dítě pouze v hudební oblasti, ale mají vliv i na oblasti jiné. Značně ovlivňují například komunikaci, tvořivost, logické myšlení, paměť, přispívají ke spolupráci, k úctě a respektu, či k vytváření sebedůvěry. Hudba ovlivňuje náš fyzický i duševní vývoj.

Nyní uvedu v jakých oblastech se hudba v RVP PV⁶⁵ vyskytuje a jaký vliv má na vývoj jedince.

⁶⁴LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006, s. 4.

⁶⁵ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělání* [online]. Praha: MŠMT, 2018, s. 14-29 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <file:///F:/BP/RVP%20PV%20leden%202018.pdf>

Dítě a jeho tělo

Zpěv – Pěvecké aktivity nám slouží k relaxaci organismu, využíváme je k navození pohodové atmosféry v třídním kolektivu a posilují kladné emoce dětí a pozitivní přístup k životu. Při zpěvu vedeme ke správnému držení těla (pěvecký postoj), k tvorbě hlasu a šetření hlasivek, což předchází celkové hlasové hygieně, která souží jako prevence hlasových poruch. Při správném dýchání dochází k okysličování celého těla, což vede i k prokrvení organismu.

Hudebně-pohybové činnosti – Dítě si pomocí pohybu uvědomuje své tělo, zdokonaluje hrubou i jemnou motoriku, seznamuje se s částmi těla, prostorovou orientací, vědomě se snaží o nápodobu pohybu. Kultivujeme pohyb a jeho sladění s rytmem, vedeme k rozvoji rytmického cítění a k aktivnímu vnímání hudby. Hudebně-pohybové činnosti slouží k uvolnění psychického napětí (vhodné využití s hyperaktivními dětmi).

Hra na nástroje – Slouží především k rozvoji jemné motoriky, koordinaci pohybů (zde prolnutí s pohybovou výchovou), smyslového vnímání a rytmického cítění (zdokonaluje rytmizaci). Jako prevence zdraví dbáme při těchto aktivitách hlavně na ochranu sluchu.

Poslech – Vede k fyzické pohodě a uvolnění těla (spojení s relaxačními technikami) a rozvoji smyslové vnímání – sluch. V praxi je obvykle spojován s pohybovou výchovou.

*Výběr relaxační hudby*⁶⁶ – klidná, vyrovnaná, bez dynamických a rytmických proměn. Využíváme ukázky klasické hudby, lze využít i hudbu s přírodními motivy – šumění moře, lesa, zvuky potůčků apod.

Dítě a jeho psychika

a) Jazyk a řeč

Zpěv – Rozvíjíme jazykové dovednosti receptivní (naslouchání, porozumění) i produktivní (mluvní projev). Rozbořem písně děti vedeme k rozvoji mluvního projevu, jelikož hovoříme o obsahu písně, o její náladě, nových pojmech. Rozvíjíme slovní zásobu, správnou artikulaci, sluchové rozeznávání koncových slabik.

⁶⁶LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, c2006, s. 11.

Pohyb – Rozvíjíme řečové schopnosti díky rytmické deklamaci slov hrou na tělo. Nonverbální tělesné pohyby vyjadřují náladu, postoje a myšlení dítěte.

Hra na tělo - Pomocí charakteristických zvuků nástroje a hry na ně dítě může vyjadřovat nonverbální komunikací své emoce. Hudební nástroje se snaží pojmenovávat a podle charakteristických zvuků děti učíme nástroj vhodně využívat.

Poslech – Využíváme především programní skladby s mimohudebním námětem (má svůj děj, který se snažíme s dětmi vysledovat a pomocí vnitřního prožívání verbálně/nonverbálně vyjádřit – jak na nás hudba působí, co se v ní odehrává). Vedeme k formulaci vlastního názoru, hledání vhodných slov pro vyjádření myšlenky a představy. Hudební ukázkou lze i nonverbálně předvést – například pantomimicky.

b) Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Zpěv a práce s písní – Zkoumáme její obsah a námět (vysvětlování pojmů, následná motivace k činnosti). Děti prostřednictvím různých písní poznávají roční období, což vede k poznávání časových pojmů, logické posloupnosti dějů a událostí.

Pohyb – Pomocí her s nápodobou u dětí rozvíjíme zrakovou paměť, pozornost, rychlost reakce na předváděný úkon a další kognitivní schopnosti. Pohybová improvizace podporuje tvořivost a fantazii a můžeme ji postupně vylepšovat, když dítě seznámíme s různými tanečními žánry, které mají choreografie velmi pestré.

Instrumentální hra – Vede k rozpoznávání vlastností jednotlivých materiálů, ze kterého jsou nástroje vyrobeny. Jejich specifické zvuky se dítě učí rozeznávat a pojmenovat.

Poslech – Poslechové aktivity vedou především ke zdokonalování koncentrace a pozornosti. Jejich největší dominantou je rozvoj smyslového vnímání (sluchu).

c) Sebepojetí, city, vůle

Pomocí hudebních aktivit rozvíjíme sebepoznání (uvědomování si vlastní identity), což vede k rozvoji sebedůvěry, osobní spokojenosti a zároveň se učíme vyjadřovat své prožitky a pocity asertivní formou. K tomu potřebujeme rozvíjet schopnost sebeovládání.

V této sféře se nám dále rozvíjí cit pro kultivaci mravního i estetického vnímání a prožívání.

Dítě a ten druhý

Hudební činnosti probíhají ve vzájemné kooperaci dětí. Pomocí těchto aktivit jedinec mnohem snáze navazuje kontakt s druhými. Hudba je proto velmi pomocný adaptační prostředek pro vytvoření příjemné atmosféry v kolektivu.

Dítě a společnost

Hudba je chápána jako umění, které je ovlivňováno a vytvořeno v lidském společenství. Pomocí hudby je možné komunikovat po celém světě. Sama o sobě má takové množství výrazových prostředků, díky kterým se lze dorozumívat. Jedná se v tomto případě o nonverbální komunikaci, na kterou nepotřebujeme slova. Hudba je tedy vhodná pro odbourávání sociálních a komunikačních bariér.

Dítě svět

Tato oblast nám umožňuje se seznamovat s hudbou jiných kultur či s kulturou naší země a významnými událostmi, které patří k našemu regionu. Zároveň je velmi přínosná svými poznatky o vhodné péči o životní prostředí.

4.2 PRVNÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Tato podkapitola slouží především pro srovnání, tedy stanovení odlišných a společných znaků s mateřskou školou. Je zcela jasné, že na základních školách bude primární rozdíl v pedagogickém přístupu. Je zde očekávána systematičtější práce, na žáky jsou kladeny vyšší požadavky a hudební výchova se realizuje pouze jednu hodinu týdně. Tato práce má své výhody i nevýhody. Na mnohých základních školách například nelze hovořit o kreativní hudební výchově. Mnohdy se k hudebním hodinám přistupuje velmi striktně bez propojování činností a především bez motivace. V tomto vidím velký problém dnešního školství.

Podle RVP ZV dochází prostřednictvím neustále propojených hudebních činností k rozvíjení celkové osobnosti žáka, ale především „vedou k rozvoji jeho hudebnosti – jeho hudebních schopností, jež se následně projevují individuálními hudebními dovednostmi – sluchovými, rytmickými, pěveckými, intonačními, instrumentálními, hudebně pohybovými, hudebně tvořivými a poslechovými“⁶⁷. Nejvýrazněji se zdokonaluje harmonické cítění, které se rozvíjí nácvikem dvojhlasých písní. Žáka prostřednictvím hudebních činností vedeme k porozumění hudebního umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu.

Koncepce RVP ZV je rozdělena na očekávané výstupy a na učivo v jednotlivých hudebních činnostech. Očekávané výstupy jsou rozděleny na prvním stupni do dvou věkových období, kdy pro mou práci je stěžejní především období první, které je ve svých výstupech velmi blízké výstupům předškolních dětí. Pro toto období by bylo možné využít výukový projekt z praktické části vzhledem k očekávaným výstupům pro ZŠ:

4.2.1 OČEKÁVANÉ VÝSTUPY – 1. OBDOBÍ⁶⁸

- Zpívá dle svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlasu,
- rytmizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem,
- využívá snadno ovladatelné nástroje k doprovodné hře,

⁶⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 81-84 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

⁶⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 83 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

- reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie,
- rozlišuje jednotlivě kvality tónů, rozpozná výraznou tempovou, či dynamickou změnu v proudu znějící hudby,
- rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje,
- odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.

Jelikož má v hudební výchově na ZŠ své místo hodnocení pro postup do dalších ročníků, v RVP ZV nalezneme i minimální akceptovatelnou úroveň těchto výstupů.

4.2.2 OČEKÁVANÉ VÝSTUPY – 2. OBDOBÍ⁶⁹

Druhé období učiva na prvním stupni je koncipováno obdobně, však rozšířeně.

Předpokládáme, že dítě zvládá na konci 5. ročníku ZŠ například:

- Zpívat intonačně čistě ve dvojhlase, v tóninách dur i moll a při zpěvu využívá získané pěvecké dovednosti,
- realizovat dle svých schopností a dovedností (hrou, zpěvem) jednoduchou melodii zapsanou z not,
- využívat složitější nástroje k doprovodu i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní,
- rozpoznat hudební formu jednoduché písně či skladby (valčík, polka apod.)
- provádět elementární improvizace, vytvářet jednoduché přede hry, mezihry, dohry,
- rozpoznat ve znějící hudbě užití výrazové prostředky a upozornit i na zřetelné harmonické změny,
- ztvárňovat hudbu pohybem s využitím tanečních kroků.

⁶⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 81-84 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

Nyní stručně o obsahové náplni v jednotlivých činnostech dle RVP ZV.

Vokální činnosti zdokonalují práci s hlasem, při které dochází ke kultivaci pěveckého i mluvního projevu. Zároveň zde dochází k prohlubování a posílení správných pěveckých návyků. Patří sem hlasová hygiena, intonace, dvojhlas a zpěv písní v různém taktu.

Instrumentální činnosti zahrnují hru na hudební nástroje. Do této kategorie spadají aktivity jako rytmizace, improvizace, hudební stylizace, či záznam instrumentální melodie. Dítě by mělo zvládat dle notového schématu vyčíst a zahrát jednoduchý rytmický vzorec.

Hudebně pohybové činnosti ztvárňujeme pohybem, tanečními kroky a gesty. Do hudebně pohybových činností zařazujeme dirigování, pantomimickou improvizaci na vyjádření znějící hudby nebo také nácvik jednoduchých tanečních kroků.

Poslechové činnosti u dítěte rozvíjejí aktivní vnímání znějící hudby, při kterém se snaží analyzovat hudbu z hlediska žánru (lidová hudba, taneční), stylu (pop, rock, jazz) i funkční podoby (výrazové prostředky, hudební formy, ad.). Žák by měl dále umět hudbu slovně okomentovat a dát své tvrzení do souvislostí: *Např.* Jaká je to hudba a proč je taková, co je charakteristické.

4.3 TESTOVÁNÍ HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ

Hudební schopnosti je možné testovat a diagnostikovat skrze hudební dovednosti, které u dítěte poznáváme v jednotlivých činnostech. Nejvíce tyto schopnosti testovali **A. Bentley** a **H. D. Wing**⁷⁰ (děti ve věku od 7 – 14 let) a v naší zemi **M. Holas**, který se specializoval na děti od věku 10 let. Nejznámější je u nás Holasův test hudebně sluchových schopností.

U malých dětí není testování užíváno. Hudební předpoklady do výběrových pěveckých sborů, či např. na ZUŠ se provádí jen jednoduchou zkouškou hudebních dovedností (dítě zazpívá známou písničku a zatleská - opakuje rytmus).

⁷⁰ Viz publikace: SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 17 – 28.

5 NÁVRH VÝUKOVÉHO PROJEKTU PRO MATEŘSKOU ŠKOLU: VÝLET PANA MRÁČKA FRÁČKA

V mateřské škole je základním požadavkem práce komplexnost. Děti bychom měli zprostředkovávat informace a nové poznatky z co nejvíce úhlů s ohledem na dětský vývoj.

Bylo by mylné tvrdit, že dítě lze rozvíjet jen v nějaké oblasti (hudební, tělesné, výtvarné apod.). Každý disponujeme s vlohami, které nám předem určují, co může být naše parketa. Nezapomínejme však, že ani vloha se nemůže rozvinout, pokud ji rozvíjet nezačneme. Mnohdy i vrozená dispozice může zakrnět, není-li objevena. Právě to je důvod, proč by dítě mělo být rozvíjeno po všech osobnostních stránkách. Dítě má právo si vybrat, v čem se cítí být úspěšné, kde spočívají jeho kvality a rozhodnout se, jakým směrem má svůj talent směřovat. Úkolem pedagogů je dítěti vytvářet takové situace a prostředí, ve kterém bude dítě spontánně objevovat své možnosti.

V tomto projektu popisují především hudební aktivity, u kterých se zmiňuji o základních elementech při metodické práci. Forma popisu odpovídá podrobným denním přípravám pro působení na třídě v mateřské škole. Červenými poznámkami vstupuji do textu za účelem vysvětlení mého postupu vzhledem k hudebnímu rozvoji dětí. Zaměřila jsem se na propojení všech hudebních činností (poslechových, pěveckých, instrumentálních, hudebně - pohybových), které společně tvoří tematický celek. Pro náhled systematické práce jsem vypsala i nabídku mimo - hudebních aktivit, které jsem s dětmi realizovala a prokládala jimi jednotlivé hudební činnosti.

Tento projekt je též vhodný jako učivo pro 1. ročník základní školy, vzhledem k očekávaným výstupům RVP ZV, které může tento projekt dobře naplňovat.

Pro vlastní potřeby a jako metodický prostředek jsem si udělala diagnostiku pěti vybraných dětí, jelikož popisují individualitu v rozvoji hudebních schopností (viz přílohy). V závěru se věnuji reflexi, kde činnosti vyhodnocuji s oporou o diagnostické formuláře a o odbornou literaturu a nabízím možné řešení náprav.

5.1 METODICKÝ PŘEHLED

5.1.1 CHARAKTERISTIKA TEMATICKÉHO BLOKU POČASÍ

Cílem tematického bloku je pozorovat a prožívat přírodní jevy a děje, které se vlivem ročního období neustále mění. Tento blok je konkrétně zaměřen na klimatické změny, kterým se musíme přizpůsobovat, abychom se mohli udržovat ve fyzickém i duševním zdraví.

Blok je rozdělen do dvou týdenních podoblastí DÉŠŤ a VÍTR.

Skrze tento blok budeme plnit tyto ZÁMĚRY:

- Pozorovat změny v počasí, které jsou neustále kolem nás,
- dozvíme se, jak přizpůsobovat své oblečení podle počasí,
- diskutovat o náhradních činnostech, když je venku déšť,
- sluchově rozlišovat zvuky přírody,
- pomocí dechových cvičení poznávat sílu větru a dechu,
- pomocí hry na tělo vhodně ztvárňovat kapky deště, hudební gradace,
- hrát hry, zpívat, učit se říkanky a cvičit podle říkanek,
- poznávat barvy, které s sebou podzim přináší,
- připomeneme si úlohy vitamínů pro naše zdraví, kde je najdeme, jak asi vypadají,
- pokusy s vodou - pozorování rozpouštění barev ve sladké a slané vodě,
- pracovat s pohádkou a rozlišovat charakteristiku hodný/zlý.

5.1.2 DÍLČÍ VZDĚLÁVACÍ CÍLE CELKU – OBECNÉ

- Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsah pohybu, správné dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí – BIO.
- Vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu – BIO.

- Rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu – PSY.
- Rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie – PSY.
- Rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit – PSY.
- Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních – INT.
- Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané – SOS-KULT.
- Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije a vytváření pozitivního vztahu k němu – ENV.

5.1.3 DÍLČÍ VZDĚLÁVACÍ CÍLE CELKU - HUDEBNÍ

Dítě a jeho tělo

- Ovládat dechové svalstvo, udržovat správný postoj při zpěvu, uvědomovat si artikulační aparát,
- rozvíjet hrubou i jemnou motoriku hrou na hudební nástroje (koordinace pohybů)
- tělesnými pohyby reagovat na kontrasty hudebně výrazových prostředků.

Dítě a psychika

- Rytmizovat a melodizovat slova, pracovat s říkadlem, zpívat píseň,
- pracovat s písní, soustředit se na vyčlenění podstatného z obsahu písně,
- rozvíjet smysl pro zodpovědnost a trpělivost (nástroj), uvědomovat si vlastní identitu, rozvíjet estetické vnímání.

Dítě a ten druhý

- Spolupodílet se na vytváření něčeho krásného a jedinečného, co nás spojuje - kolektivní zpěv,
- respektovat druhého – každý má právo na seberealizaci, právo na výběr nástroje atd.

Dítě a společnost

- Poznávat tradice a zvyky, vhodné aktivity,
- při poslechu rozvíjet estetický zvuk, hudebními činnostmi vytvářet pozitivní vztah k umění.

Dítě a svět

- Poznávat písně související s jiným regionem a tradic jiných národů (africké písně),
- poznávat písně jiných národů, které mají stejnou tematiku, ale jsou v jiném jazyce – např. písně o dešti, počasí, slunci apod.

5.1.4 DOPORUČENÉ OBDOBÍ A DÉLKA REALIZACE

Tento integrovaný blok byl sestaven pro čtrnáctidenní praxi v mateřské škole, kterou jsem absolvovala v rámci studia třetího ročníku. Pro smysl mé bakalářské práce popisuji první část týdne, který byl z největší části zaměřen na hudební aktivity.

5.1.5 VHODNÁ VĚKOVÁ SKUPINA

Tento blok je vhodný pro děti ve věku 5 – 6 let. Aktivity zde uvedené je možné s drobnými obměnami provádět i s mladšími dětmi. Důležitý je zde výběr písně, který by se musel značně zjednodušit a přizpůsobit možnostem dětí.

5.2 NABÍDKA A POPIS ČINNOSTÍ

1. den – „Černí berani“

Motivace: Rozhovor s dětmi v komunikativním kruhu

„Včera jsme si společně povídali o podzimu. Říkali jsme si, jak máme v tomto období kolem sebe plno barev, zvířátka se nám pomalu připravují na zimní spánek, musí proto nalovit dost potravy, ale to není vše, co nám s podzimem přichází. My si teď společně zahrajeme na badatele a zbystríme naše ouška. Budeme je potřebovat. Schválně, jestli uhádnete, co je to za zvuky.“

1) PRÁCE S POSLECHEM

Dětem pustíme nahrávku (viz elektronické zdroje). Děti budou na základě poslechu charakterizovat zvuky a jejich vlastnosti. Po první poslechu budeme klást otázky typu: *„Poznali jste, co jsme slyšeli, čemu je to podobné? (Děšť, kapičky). Jaký déšť byl? Mohli bychom říct, jak byl silný? Co jsme ještě slyšeli? (Hrom).“* Nyní jsme poznali zvuky a můžeme se věnovat postupné gradaci. Nahrávku pustíme ještě jednou a děti vybědneme, aby se všimaly, jak kapičky sílí.

2) HRA NA TĚLO - déšť, zkoumání těla pro odhalení zvuků

Motivace:

- a) Dětem prozradíme, že nahrávka je natočena pomocí zvuků, které lze vytvořit pomocí lidského těla. *„Zkusme společně najít, jak by nám naše tělo pomohlo připodobnit déšť, napadá vás něco?“* S dětmi zkusíme různé části těla rozeznít. Doporučuji udělat kruh, kdy doprostřed vstoupí ten, kdo bude mít nápad.

Možnost projevit se má tudíž každý a nevznikne nám nekoordinovaná situace, kdy každé z dětí bude mít potřebu zkoušet zvuk a hrozí rozpad koncentrace. Aktivita učí děti trpělivosti, vynalézavosti.

S ostatními hru na tělo napodobíme. Tento postup několikrát zopakujeme. Jednotlivé zvuky můžeme i komentovat a porovnávat navzájem, který je hlasitější, či tišší, což nám pomůže v následující aktivitě.

Tato hra má kreativní charakter a podněcuje tvořivé schopnosti dětí. Aktivita je spojena s potřebou experimentování, což děti v tomhle věku vyhledávají. Může se stát, že děti

zvuky opakují. Důvodem může být plachost, či málo nápadů. Nutnost počkat a naslouchat nápadům kamarádů učí dítě k trpělivosti a respektu k druhým.

b) „Výborně, našli jste spoustu možností, jak své tělo využít. Pojďme zkusit si z těch našich nápadů udělat pořádné krupobití!“ Odkazujeme se na nahrávku, kdy dětem připomeneme, jak zvuky postupně sílí, až do samotného hromu, kdy bouřka byla opravdu hodně blízko a snažíme se imitovat gradaci sil.

Malé kapky – tření rukou o sebe, prsty klepou o dlaň

Větší kapky – pleskání do stehen

Velké – bouchání rukama do země/dupání

3) HÁDANKA s pohybovým ztvárněním

„A protože se Vám už toho dnes tolik podařilo, určitě uhádnete i moji **hádanku**.“

Dva černí berani (pěstičky),

po nebi se prohánějí (energicky pěsti proti sobě).

Jak do sebe rohem strčí (klouby ukazováčků se dotknou),

hned z nich voda na zem crčí (prsty představují pohyb deště).

Co je to? (MRAKY)

Motivace:

Děti vedeme k pointě: Aby se déšť uskutečnil, je třeba, aby měl z čeho kapat. Při vycházce se můžeme podívat na oblohu a pozorovat bílé obláčky, ze kterých voda nekape, čímž můžeme předpovědět i počasí - pršet nebude.

„Podle čeho jste to uhádli? Jakou barvu musí mít ten mráček, aby z něj crčela voda? K čemu nám přirovnali mraky? (beranům, Proč?) Pojďte, zkusíme si ji říct ještě jednou spolu, abychom si ji připomněli.“

S dětmi se snažíme pochopit smysl textu, což je velice důležité, aby věděly, o čem zpívají.

Říkanou se učíme s pohybem, což vede k lepšímu zapamatování textu.

4) Hudebně - pohybová hra - „Mráčkovské dovádění“ – REAKCE NA ZMĚNU

Motivace:

Řekli jsme si, že máme mrak buď bílý – z toho neprší, nebo černý jako byl náš černý beran v hádance. Jaké tóny na klavíru Vám více připomínají rozzuřeného černého berana, který nás chce umokřit, než krásnou bílou ovečku, která se na nás po obloze jen směje a dělá polštářek pro sluníčko?

Sluchová diferenciacce vyšších a nižších poloh na klavíru.

Na klavír hrajeme ladnou hudbu ve vysoké poloze. Děti reagují chůzí po špičkách, ladně pohybují pažemi. Představují mráček, který pluje po obloze. Zazní-li hlubší staccatové tóny, znamená to, že se přibližuje černý mrak a bude krupobití. Děti začnou podupávat. Jakmile se hluboké tóny rozvrství a začnou se spojovat s rychlostí, děti začnou pobíhat v jednom směru po herně. Představují kapičky černého berana, které dopadají na zem.

Tip: „Kapičky nemají pusinky, za to jsou slyšet při jejich dopadu. Chceme tedy všichni slyšet více naše nožičky, než náš hlásek.“

2. den – „Neposedné kapičky“

1) Reflektivní rozhovor

V komunikativním kruhu s dětmi reflektujeme předchozí den.

„Včera jsme měli náročný den, kdy jsme si hráli na badatele. Vzpomeneme si společně, co jsme včera dělali a co jsme zjistili?“ Během rozhovoru posíláme pro posláním slova míček. Během posílání využíváme cvičení ve vyšší hlasové poloze na rozeznání hlavového tónu *„Kutululú“⁷¹*.

Toto cvičení má pro nás význam hlasové hygieny v následující aktivitě, kdy budeme trénovat nácvik písně.

S dětmi se v závěru pokusíme odhalit, že nám s podzimem přichází i změny v počasí.

⁷¹TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2005, s. 40.

2) Návštěva loutky pana Mráčka Fráčka

Dětem oznámíme, že pro ně máme dnes překvapení, a to vzácnou návštěvu. *„Jmenuje se pan Fráček... a je to mráček. Včera nás slyšel, jak jsme si hráli na mraky a kapičky. Rád by si s námi také pohrál. My bychom mu mohli nějaké hry už ukázat, ale on by nás přeci také mohl ještě nějaké nové naučit, přeci jen ví, jak to mezi mráčky chodí... (pokračování v motivaci).„Pojďme, zavoláme ho společně: Mráčku Fráčku, přijď sem k nám!“*

Dětem klademe na srdce, aby nekřičely, ale pozvolna zavolaly do dálky. Pro lepší imitaci můžeme využít hru na ozvěnu, kdy učitel přeřikává, čímž působí jako vzor.

V roli loutky se s dětmi přivítáme, při cestě za nimi pobrukuje píseň, kterou se později chceme s dětmi zpívat. Motivujeme děti k nácvičení písně ve spojitosti s tím, že text už vlastně umí.

3) ZPĚV PÍSNĚ Dva černí berani

Píseň „*Dva černí berani*“⁷² – viz příloha¹

Metodický postup při nácvičení písně:

1. Vzbuzení zájmu dětí o písničku – (hudební, mimo-hudební motivace – pomůcky: obrázky, maňásek, pohádka, obdobná píseň, kterou děti znají).
2. Seznámení dětí s písní – kvalitní interpretace písně učitelkou.
3. Rozhovor o písni – vysvětlení nejasných slov, obsahu písně.
4. Nácvičení obtížnějších míst v písni.
5. Vlastní nácvičení písně – text i melodii nacvičujeme současně.

4) Sluchová diferenciac

Motivace: Rozhovor s dětmi v roli loutky:

Co všechno kapka musí udělat, než dopadne na zem? Vypadne z mraku, letí vzduchem, omývá střechy, bubnuje do oken, dostane se na stromy, proklouzává po jednotlivých listech, omývá květiny a pořád se točí a krásně tancuje po deštníku, lepí se na vlasy a na

⁷²JENČKOVÁ, Eva. *Rozmarné počasí*. Hradec Králové: Tandem, 2011, s. 15.

oči a zase víří vzduchem, sdružuje se s ostatními, dostává se na zem, tvoří stékající potůčky.

- a) Loutka: *„Víte, jakou to dá práci vymáchat všechnu přebytnou vodu ze sebe? Jen si to pojdte vyzkoušet!“*

Využijeme cvičení „*máchaní prádla*“⁷³, které nám pomáhá k uvolnění horní části těla. Dále třepeme pažemi, dlaněmi, prsty, nohama, oklepeme hlavu apod.

- b) Loutka: *„Jestlipak víte, na co všechno může taková kapka dopadnout a zaťukat? Tak si zahrajeme hru, jo? Já budu teď pouštět kapičky po třídě a vy zkusíte hádat, na co kapu, dobře?“*

Reflexe: Kapka může ťukat na různé materiály – plast (hračky), dřevo (stůl), plech (tabule), sklo (okno), železo (židle) a další.

Rozvíjíme sluchovou diferenciaci a představivost.

Mimo-hudební aktivity v návaznosti na téma pro pestrost programu v MŠ:

Počítání popadaných kapiček – sluch a předmatematické představy

Děti rozdělíme do 3 – 4 skupin. Do každé skupiny dáme jeden mrak a papírové kapičky. S loutkou ťukáme na jednotlivé předměty a při ťukání děti počítají jednotlivé údery (nyní již mohou pozorovat a zrakově kontrolovat údery s počtem). Po skončení příkladu vyzveme jednoho zástupce ze skupiny, aby zkontroloval správnost výsledků u skupiny druhé. Jestliže se objeví chyba, společně se matematicky dopočítáme k rozdílu pomocí otázek: „O kolik více/méně kapek máte, než...“

Rozfoukávání kapičky brčkem – (výtvarná výchova)

Motivace:

„Děti, celý týden si hrajeme na kapičky, které jsou neposedné, kapou na různé předměty, které se snažíme pomocí našich uší rozpoznat, ztvárňujeme déšť hrou na tělo a vlastně nevíme, jak taková kapička vypadá. Co když je vlastně placatá? Nebo baculatá? Co když

⁷³TICHÁ, Alena. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let.* Praha: Portál, 2005, s. 77.

má fousky? Co když trošku šilhá? “ – necháme děti chvíli rozvíjet jejich fantazii. Poté děti vyzveme, že si uděláme kapičky takové, jaké jen my chceme.

Pomůcky: syté vodové barvy, čtvrtka, brčko.

Postup: Na papír kápneme skvrnku barvy a rozfoukáme ji. Vyzveme dítě, aby to několikrát zopakovalo. Rozfoukáváním kapek budou vznikat rozmanité tvary, kterým děti dolepí oči a dešťové kapičky jsou na světě.

Reflexe: Jakmile si všechny děti vytvoří svou dešťovou bouři na papíře, sedneme si opět do kroužku na koberec a povídáme si o tématu, hodnotíme jejich dešťové kapičky, bouře na papíře atd.

Foto aktivity viz příloha.

Procházka za sychravého počasí – překážková dráha (pohybové činnosti)

Motivace:

Budeme si povídat o sychravém počasí, jak vznikají kapičky, odkud vane vítr atd. A nyní si na tohle počasí také zacvičíme. Náradí s dětmi společně připravíme a zase uklidíme.

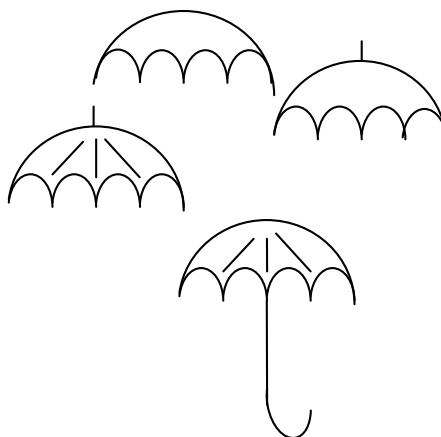
1. Schováme se všichni pod deštník – vypadnou na nás kapičky, které budeme třídit podle barev – start překážkové dráhy, po jednom vcházejí do sychravého počasí.
2. Říká se pozor na žížaly, ale tahle obří žížala je naše kamarádka a můžeme přes ni přejít na druhou stranu kaluže (po špičkách přejdeme po laně), a kdo chce, může překračovat lano vpravo a vlevo.
3. Vylezeme nahoru po žebříku (žebřinách) a zafoukáme na pozdrav mráčkům (do jaké výšky si jaké dítě troufá, přidržujeme je přitom, pod žebřinami položená žíněnka).
4. Skáče do kaluží, protože máme gumáky (skákání z kruhu do kruhu).
5. Máme na sobě nepromokavé pláštěnky, nemá se nám kudy pod ně dostat voda, a tak se můžeme vyválet v kalužích (válíme sudy přes žíněnky).
6. Prolézáme tunelem, kde teče dešťová voda malým tekoucím potůčkem.

3. den – „Prší, prší“

1) Hádanka s grafomotorickým cvičením a pohybovou hrou

a) Hádanka s grafomotorickým cvičením u stolků

*Hupky – dupky-
skáčem chvílku,
pak děláme velkou pilku
a nahore malou špičku,
také žebra – pomaličku,
dolů velkou hůlku ještě –
máme deštník do deště.*

b) Pohybová hra **deštník**

Pomůcky: deštník

- I. **varianta:** Děti běhají po herně. Venku krásně svítí slunce, mohou se proběhnout s kamarády venku. Jakmile se ale roztáhne deštník, musí se běžet schovat pod něj, aby nezmokly.
- II. **varianta:** Roztažený deštník bude držet jedno z dětí v rohu herny. Ostatní děti budou na melodii běhat po herně, ale jakmile se píseň/melodie zastaví, musí se utíkat schovat.

U dětí rozvíjíme reakci na změnu.

2) HLEDÁNÍ NÁSTROJŮ k asociaci deště a bouře

Motivace:

„Včera jsme si skoro celý den hráli na mráčky. Naučili jsme se i novou písničku. Pamatujete si ji?“ Zopakujeme písničku s pohybem.

„Také jsme včera zkoumali, jaké tóny na klavíru připomínají bílé a černé mraky. My jsme už ale přišli i na to, že když je černý mrak, tak z něj může nejen pršet, ale můžeme i něco slyšet...(hrom). A jak zní takový hrom? Zkusme najít ten správný nástroj, co nám ho připodobní?“

Dáme dětem možnost rozvíjet jejich fantazii a zároveň rozvíjíme i jejich řečové schopnosti.

- a) Doprostřed kruhu dáme několik nástrojů (chřestidla, rolničky, bubínky, tamburína, činely dřívka apod.). Musí jich být tolik, kolik je dětí! Necháme děti svobodně vybrat nástroj. Upozorníme, že o nástroje se nepereme a všichni budeme mít možnost si každý nástroj půjčit.

Následuje vždy proces zkoumání. Tento proces chvíli necháme, ale pak zastavíme, aby se hodina nerozpadla.

Tip: Než vybudíme děti, aby si každý z nich vzal jeden nástroj. „Bylo by možné se na něčem domluvit, než z Vás udělám muzikanty? Protože i nástroj se chce rozeznít v celé krásě, tak nechce, aby ho někdo překřikoval hlasem. Zvládnete být úplně potichu a jen poslouchat své nástroje? Za chvíli budete už totiž muzikanti a Ti musí vědět, jak se s nástrojem v ruce chovat, aby ho mohli mít v ruce ...“

Domluvíme si signál, kdy pozornost bude upřena od nástrojů zpět na mé slovo.

- b) Věnujeme nyní část hodiny **kultivaci hudebního projevu**

„Pojďme si vyzkoušet, co se stane, když každý z vás svým nástrojem udělá největší rámus. Každý nástroj ale také musí umět mlčet. Pojďme si vyzkoušet, jaké to je, když bude naprosté ticho a nástroj bude odpočívat.“

Každému z dětí dáme možnost představit svůj nástroj po kruhu. S ostatními budeme říkat, čemu bychom přirovnali, zda je bouřce (hromu) podobný nebo zda nám připomíná něco jiného. Pro větší procítění zvuku můžeme zavřít oči.

- c) **Pohybová hra s reakcí na signál**

Po prostoru rozmístíme obruče, které nám asociačně představují domečky. Vybrané dva nástroje pro charakteristiku deště (= rolničky) a bouřky (= bubínek) děti sluchově rozlišují a dle změny reagují.

Zní-li rolničky – venku prší, děti pobíhají po herně.

Zazní-li bubínek – bouřka se blíží a děti se musí schovat do nejbližšího domečku (obruče).

Tip: Lze ztížit podmínkou („Schovejte se pouze do modrých domečků / po dvou / po třech“ apod.)

3) DOPROVOD PÍSNĚ NA NÁSTROJE

BEAT – všechny nástroje hrají pulzaci. Připodobíme ji tlukotu lidského srdce. Necháme děti chvíli poslouchat vlastní tep. Poté začneme všichni společně hrát beat na naše nástroje. Všichni mají možnost slyšet ostatní, čili je pravděpodobnost, že se i málo rytmické dítě nechá strhnout davem. Nejprve do pulzace odříkáváme text, poté spojíme text s melodií písně.

Cítit pulzaci je obecný klíč k tomu, abychom dítě mohli dále rytmicky rozvíjet.

METRUM – pohybová průprava – pochod 2/4 takt. Pomůže nám pochopit přízvučnou a nepřízvučnou dobu. Nejprve pochodujeme všichni, zopakujeme tím beat. Na pravou nohu dáme dvěma dobrovolníkům červený praporek a dalších pět dětí udeří do tamburíny, jakmile děti dupnou nohou s červeným praporkem. Ostatní děti zpívají písničku.

Vše koordinujeme dirigováním a nezapomínáme situaci koordinovat zpočátku i hlasitým počítáním. Následně se vše zautomatizuje.

Výsledkem by měla být hra první doby v taktu na tamburínu.

Aby se jednalo o metrum, dítě by mělo nějak ukázat i dobu nepřízvučnou.

Tip: Navrhuji, aby na první dobu udeřili do tamburíny a na druhou dupli.

Variace: Můžeme rozdělit děti do dvou skupin – jedna skupina hraje metrum (výhodné je, aby hráli ti, kteří se to dnes již naučili) a druhá skupina hraje pulzaci chřestidly.

Začneme pulzací, poté přidáme metrum (tamburínu s dupnutím), zpěv. Mezi jednotlivým vrstvením necháme vždy dost času. Pokud říkáme metodickou připomínku, snažíme se ji říct ve stejných rytmických hodnotách, aby děti z rytmu nevypadly.

4) Hudební HRY S PÍSNÍ za doprovodu klavíru

Známe i jiné písně o dešti, o sluníčku, o větru? – Prší, prší; Sluníčko, popojdi maličko; Vítr Škudibítr ad.

- pomalu/rychle; zrychlování, hra na sochy ad.

5.3 ZPĚTNÁ VAZBA Z CELÉHO TEMATICKÉHO BLOKU

Tento projekt jsem realizovala ve 44. mateřské škole Plzeň ve třídě sluníček. Jednalo se o děti ve věku pěti a šesti let. Jak už bylo zmíněno, pro vlastní potřeby a jako metodický prostředek jsem si udělala diagnostiku pěti vybraných dětí (viz přílohy). Více méně většina výsledků sedí na parametry zjištěné výzkumem **Miloše Kodejšky**⁷⁴, který se tímto věkem zabýval. Já si potvrdila následující hypotézy o problematice hudební výchovy:

Děti v předškolním věku *jsou nerozespívané*. Velice často jsem se setkala s tzv. „bručouny“. Tyto děti zpívají mluvozpěvem, nedokážou se dostat do zpěvné polohy hlasu, která by v dětském věku měla být v rozsahu od d_1 do a_1 . Mají rozvinutý pouze fonematický sluch, který je určen k řeči. Toto bylo hlavním důvodem pro neudržení se v tónině při zpěvu. Nerozespívané děti mohou mít hudební sluch (dokáží rozlišit hlasitost hudby, intonační skoky, barvu nástroje), ale při samotné imitaci tónů, či melodie nemusí být přesní.

Náprava: Najdeme jejich hlasovou polohu a postupně objevujeme vyšší tóny. Musí dojít ke spojení sluchu a hlasu.

Při zpěvu písně se tyto děti pohybovaly maximálně v rozsahu tří tónů. Píseň je v rozsahu kvinty, tudíž je vhodná pro předškolní děti. Náročná je na počet vyřčených slov a správné dýchání. V jedné části písně je tečkovaný rytmus, který můžeme zjednodušit místo „Prohánějí se po nebi“ na „Prohání se po nebi“, čímž nám vzniknou pravidelné osminové hodnoty bez tečkovaného rytmu. Návčik jsme prováděli v pomalém tempu a nad textem jsme strávili delší dobu pro jeho správnou artikulaci a pochopení. Všechny děti byly z písně nadšené, což znamenalo dobře zvolenou motivaci pro další činnost. Velice se osvědčilo, že děti znaly text již z básně s pohybem.

Bylo poznat, že děti *nejsou zvyklé na aktivity, které předcházejí zpěvu*. Mnohokrát jsem je překvapila něčím novým, co potřebovaly pochopit, ale následující dny to přijaly za své. Např. aktivita „Kutululú“, kterou jsem zvolila pro rozeznání hlavového tónu. Věřím, že systematická práce s těmito dětmi by byla řešením pro kreativní formu prevence hlasové hygieny.

⁷⁴KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002.

Velice se naopak osvědčila volnost v kreativitě při *hře na tělo*. Děti byly *vynalézavé*, což bylo i cílem. Jejich prožitek z vlastně vymyšleného zvuku byl sám o sobě motivací pro kolektivní souhru, aby vzniklo něco velkolepého. S touto hudební gradací jsme poté dále pracovali. Jeden zvolený vedoucí měl za úkol skupině ukazovat palec nahoru, či palec dolů. Podle směru jakým ukázal, měla skupina zvuk měnit dle hlasitosti. Tato hra pro ně byla atraktivní. Zkoušeli jsme ji poté především se zpěvem v následujících aktivitách. Děti se i v diagnostických testech osvědčily jako velmi dobře rozvinuté v rytmickém cítění, hudební představivosti i tvořivosti, jelikož bez větších problémů dokázaly vymyslet a napodobit rytmické vzorce.

Děti také relativně *bez problémů reagovaly na signály a změny*. $\frac{3}{4}$ dětí dokázalo postřehnout výškový rozdíl tónů klavíru bez delší prodlevy. V tomto věku je tonálně výšková rozlišovací schopnost ve většině případů dostatečně rozvinuta. Pouze $\frac{1}{4}$ dětí se přizpůsobila reakci kamarádů. Jednalo se převážně o mladší děti. Nejvíce děti oslovila hra „Bouřka“, kdy měly chůzi přizpůsobit rytmu rolniček a na úder bubínku se musely schovat do skrýše. Diferenciaci jiného nástroje zvládly velmi dobře – jednalo se o rozlišování barvy.

Při doprovodu písně na hudební nástroje jsem si všimla, že mají děti *problém s beatem*. Procvičení pulzace jsem tudíž věnovala celé jedno schéma doprovodu. V daný den byla vidět již únava z koncentrace, tudíž jsem usoudila, že není vhodné na děti klást další velké nároky na soustředění se. Se všemi nástroji, které děti měly, jsme trénovali pulzaci. Z dětí se občas dostaly dojmy, že jsme jako šamani a zaříkáváme. Velmi dobře se vžily do role muzikantů a beat si po dvou dnech v této písni vryly pod kůži.

Následně jsem se rozhodla s dětmi projít metrum, čímž jsme přidali nový nástroj v jiné rytmické rovině. Píseň je ve 2/4 taktu, tudíž jsem nejprve zvolila pohybovou průpravu – pochod. Ten nám pomohl pochopit přízvučnou a nepřízvučnou dobu. Forma této hry pro děti byla zábavná, občas se ale stávalo, že průbojní chlapci, kteří chtěli ihned reagovat na dopad pravé nohy s praporkem, byli napřed a brali to spíše jako postřehovou hru, kdy ten, kdo bude první, vítězí. Až počítání je zklidnilo a pochopili, že je hlavním cílem je se sjednotit v úderu.

V poslechové části děti rozeznaly zvuky přírody a další vhodná aktivita by mohla být zaměřena na rozvoj hudebního vnímání při poslechu Čtvera ročních dob od Antonia

Vivaldiho. Porovnávat by zde šlo počasí, které k nám promlouvá skrze hudbu. Mohli bychom kreslit, všímat si výběru barev, či skladby poslouchat při výtvarných činnostech. V této aktivitě bychom v dětech probouzeli emocionální prožitky hudby, kterou vyjádří buď pohybově, či jiným způsobem.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je zaměřena na analýzu hudebních schopností v předškolním a mladším školním věku. Podrobněji se věnuji předškolnímu věku, jelikož se mé profesní působení bude zaměřovat především na mateřské školy. V pozdějším dětském vývoji nenastávají příliš velké změny v rozvoji hudebních schopností, tudíž jsem si dovolila ve své práci zahrnout i mladší školní věk pro případné srovnání pedagogické práce ve školních institucích.

Tato práce je pro mne přínosná z hlediska pedagogického, kdy jsem měla příležitost prostudovat odbornou literaturu, z níž jsem získala nové poznatky, které ovlivní můj přístup při plánování a realizaci hudebních činností. Na základě těchto poznatků je sepsán výukový projekt, v němž jsou vymyšleny činnosti tak, aby odpovídaly věkovým možnostem dětí předškolního věku. Aktivity z tohoto výukového projektu lze uplatnit i při výuce na prvním stupni s případnou úpravou vzhledem na současné koncepční dokumenty. Během realizace těchto činností jsou rozvíjeny jednotlivé dovednosti, které zvyšují úroveň hudebních schopností. Hudební schopnosti lze rozvíjet a diagnostikovat pouze skrze hudební dovednosti, které provozujeme skrze konkrétní činnosti.

RESUMÉ

Tato práce ve své teoretické části vymezuje hudební schopnosti z hlediska jejich zastoupení v předškolním a mladším školním věku. Hudbu je dítěti nutné zprostředkovávat, tudíž práce zdůrazňuje vliv rodiny a školního prostředí na hudební rozvoj dítěte.

Praktická část je zaměřena na vytvoření výukového projektu, který respektuje požadavky RVP PV a který je v závěrečné části reflektován.

Cílem práce je vyhodnotit nejdůležitější faktory hudebnosti dítěte a navrhnout výukový projekt, v němž se integrují hudební činnosti tak, aby odpovídaly požadavkům Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní a základní vzdělávání.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

The theoretical part of this bachelor defines musical abilities in terms of their representation in pre-school and younger school age. Music needs to be mediated by the child, so the work emphasizes the influence of the family and the school environment on the child's musical development.

The practical part is focused on the creation of a teaching project that respects the requirements of RVP PV and which is reflected in the final part.

The aim of the thesis is to evaluate the most important factors of child music and to propose a teaching project in which musical activities are integrated so that they meet there quirements of the Framework Educational Program for Preschool and Elementary Education.

SEZNAM LITERATURY

- FRANĚK, M. *Hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005.
- HOLAS, Milan. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2013.
- HOLAS, M. *Úvod do hudební diagnostiky*. 1. vyd. Praha: SPN, 1985
- KODEJŠKA, M. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002.
- KULHÁNKOVÁ, E. *Hudebně pohybová výchova: metodická příručka pro hudební výchovu ve škole*. Praha: Portál, 2000.
- KULHÁNKOVÁ, E. *Písničky a říkadla s tancem*. Praha: Portál, 1999.
- LIŠKOVÁ, M. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o 2006.
- LIŠKOVÁ, M. *Zpíváme si s dětmi*. Praha: Grada, 2005.
- LYNCH, Charlotte a Julia KIDD. *Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí*. Vyd. 2. Přeložil Silvie STRUKOVÁ. Praha: Portál, 2010
- NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1997.
- RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími*. Praha: Portál, 2009.
- SEDLÁK, F. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1989.
- SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013.
- SLAVÍKOVÁ, M. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2004.
- TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*. Praha: Portál, s. r. o., 2007.
- TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a tvoříme s malými*. Brno: Edika, 2012.

TICHÁ, A. *Hlasová výchova v dětském sboru: prostřednictvím her a motivací*. Praha: Národní informační a porad. Středisko pro kulturu, 2004.

TICHÁ, A. *Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let*. Praha: Portál, 2014.

VACHUDOVÁ, Eva. *Jak na to?: diagnostika hudebních schopností v současné škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012.

VÁŇOVÁ, H. *Hudební tvořivost žáků mladšího školního věku*. Praha: Supraphon, 1989. Comeniummusicum (Supraphon).

VÁŇOVÁ, H. *Průvodce učitele hudební výchovy tvořivou intonací*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004.

ZEZULA, Jiří, Olga JANOVSÁ, Libuše KURKOVÁ a Jan BUDÍK. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Friedrich Fröbel – Wikipedie. [online].

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Fr%C3%B6bel

MACHŮ, E. *Hudební výchova v mateřské škole*. [online]. Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati: Zlín, 2014, kapitola 2. [cit. 2019-02-27]

Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/?mdocs-file=13895>

Perpetuum Jazzile - Africa - YouTube. YouTube [online].

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=yjbpwlqp5Qw>

PUHROVÁ, B. *Dějiny předškolní výchovy Vznik a vývoj institucionalizované předškolní výchovy v 19. a 20. století*. [online]. Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati: Zlín, 2018, s. 10. [cit. 2019-02-27]

Dostupné z: <https://fhs.utb.cz/?mdocs-file=13895>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I. Hudební podklad k písni
- Příloha II. Hudební diagnostiky v 44. mateřské škole Plzeň
- Příloha III. Mimohudební aktivity – Rozfoukávání kapky

PŘÍLOHY

I. Hudební podklad k písni

DVA ČERNÍ BERANI

hudba: Eva Jenčková
slova: Věra Provazníková

Rázně

Dva čer-ní be-ra-ni po ne-bi se pro-há-ně-jí,
dva čer-ní be-ra-ni pro-há-ně-jí se po ne-bi.
Jak do se-be ro-hem str-čí, hned z nich vo-da na zem cr-čí,
jak do se-be ro-hem str-čí, hned z nich vo-da na zem cr-čí.

6. Za odměnu písnička *Dva černí berani*

- Hádanku jste jistě rychle rozluštili a všechny hudební úkoly úspěšně splnili, a proto na vás čeká hudební odměna v podobě písničky o dvou černých beranech, ze kterých prší.

7. Hrajeme na zvonkohru *Na honěnou s černými berany*

- Na zvonkohře si připravte kameny tzv. pentatoniky, černým beranům se jistě budou nejmí podobat kameny černé: cis^1 , dis^1 , fis^1 , gis^1 , ais^1 , cis^2 , dis^2 . Nemáte-li je, použijte ke hře kameny: c^1 , d^1 , e^1 , g^1 , a^1 , c^2 , d^2 , e^2 .
- Zvolte si hráče na zvonkohru. Ten bude hrát melodii na přípravných kamenech v různém pořadí střídavě dvěma paličkami v rytmu, přesně podle slabik. Nejdřív *po ne-bi se pro-há-ně-jí*, při opakování *pro-há-ně-jí se po ne-bi*.

Vášim úkolem je hudební hru začít, tedy společně zazpívat slova *dva černí berani* na tónech fis^1 - dis^1 - cis^1 | cis^1 - dis^1 - cis^1 . Poté plynule naváže hráč na zvonkohru svou melodií neukončenou, pak ji ukončí tónem fis^1 . Zkuste tyto melodie zazpívat!

II. Hudební diagnostika v 44. mateřské škole Plzeň

Jméno dítěte: Elenka

Věk: 6,5 (odklad)

Datum: 21.11.2018

Druh činnosti:	Popis činnosti: (děti napodobovaly ... vypsát)	Výsledek činnosti: (popis – jak to dítě zvládlo)	Možnost nápravy: (i co jste zkusily – jiná poloha hlasu, barva atd.) a poznámky (nesmělá, nechtěla opakovat až ...)
Imitace zvuků: (předzpěv učitele) bim-bam, kuku, krá aj. – výška, rytmus	Dítě motivuji hrou na papouška. Papoušek má rád opakování, kdy se snaží mluvit přesně jako jeho vzor. Zvukomalebne říkám jednotlivá slova. Pro podporu rytmu využívám dirigování a dítě tak lehce vedu.	Dítě dokázalo přesně intonačně napodobit zpěv učitele, v rytmické složce bylo též velice přesné.	Můžeme dítěti předzpívat delší melodickou linku, kterou zopakuje.
Rytmické cítění: (dle věku – mladší slova a sousloví, starší – hra na tělo a opakování rytmu – jednoduchého, složitějšího, rytmus metrum, pulzace při zpěvu učitele, při vlastním zpěvu)	Vytleskávání slova sousloví například: <i>Školka</i> (ta-ta) <i>Zahrádka</i> (tate-ta) <i>Ze-lenátravi-čka</i> (ta-tate- tate ta) <i>Mo-je maminka</i> (ta-ta-tate-ta)	Dítě zopakovalo slova a sousloví v přesném znění i s přesným časovým intervalem.	Lze prodloužit rytmická sousloví v celou větu, kterou dítě zopakuje.
Hudební sluch: (čistá intonace, mluvozpěv, přibližná intonace, melodii si přizpůsobuje, zpívá čistě jen z oporou aj. – popis) a kvalita projevu: dyšný, zvonivý, ostrý, zastřený, bojácný hlas aj	Dítěti dáme zazpívat jeho oblíbenou písničku. Udáme počáteční tón u klavíru a necháme dítě zpívat. Kontrolujeme, zda nasazuje měkké začátky, zda neskáče do jiné tóniny a vhodně pracuje s dechem.	Dítě zpívá intonačně čistě, drží se po celou píseň v tónině. Hlas má krásně zvonivý, nasazuje měkce, správně pracuje s dechem.	

<p><u>Tonální cítění a čistá intonace (sluchově výšková schopnost):</u> (schopnost slyšet centrum – jak dítě zpívá, zda udrželo tóninu – mluvozpěv, přibližně, ano, klouže do jiné tóniny, drží tóninu)</p>	<p><i>Zahrajeme si hru na špatného klavíristu. Já budu dělat, že tuhle písničku teď vůbec neznám. Naučíš mě jí? Když ji zahraju špatně a nebude Ti to ladit ouška, tak se za ně chytíš.</i> Píseň jsme hráli dle výběru dětí. V písni jsem zahrála místy špatnou melodii. Dítě se chytilo za uši, když slyšelo chybu.</p>	<p>V písni <i>Skálo, skálo</i> dítě rozeznalo, že jsem hrála tóny ve vyšším intervalu, než je v písni obvyklé. Reagovalo ihned při zaznění chyby a samo dokázalo říct, zda byly tóny vyšší/nížší, než by měly být.</p>	<p>Má velmi rozvinuté tonální cítění.</p>
<p><u>Harmonické cítění:</u> (schopnost rozlišit vazbu mezi akordy), udělat chybu v doprovodu známé písně</p>	<p>Během doprovodu známé písně zahrajeme chybný akord (mollový). Dítě musí upozornit, že tak to v písni není tím, že se chytí za uši. Vhodné je píseň jednou zahrát správně pro hudební vzor.</p>	<p>Dítě rozeznalo mollový akord. Dokonce dodalo, že takhle by píseň zněla hodně smutně.</p>	<p>Akordy v písni ztížíme. Dítěti zahrajeme v písni například jen změnu v kadenci – místo T zahrajeme D/S.</p>
<p><u>Představivost, paměť, pozornost</u> a) Poslech zvuků – Co je to? Nahrát zvuky HV: zvuků – zvířata, činnosti člověka, příroda b) Poznání známé písně dle rytmu, dle melodie</p>	<p>Zahrajeme dítěti pár melodií ze známých písní a dítě hádá, kterou píseň jsme zpívali. Můžeme zpěv doprovázet brumendem, či na vokály la/na. Můžeme zkusit vytleskat píseň např. <i>Skákal pes</i> (SLOŽITĚJŠÍ)</p>	<p>Podle tleskání na první pokus rozpoznala píseň <i>Skákal pes</i>. Druhou píseň poznala napodruhé podle tleskání a po nápovědě, že se v té písni zpívá o dešti. (Prší, prší)</p>	<p>Hra „Na ztracenou melodii“. Dítě začne zpívat píseň a podle gesta ruky palec nahoru/dolů zpívá, či mlčí. Nesmí však zapomenout píseň v duhu stále zpívat, než se opět objeví palec nahore=zpěv nahlas.</p>

Jméno dítěte: Mareček

Věk: 5

Datum: 21.11.2018

Druh činnosti:	Popis činnosti: (děti napodobovaly ... vypsát)	Výsledek činnosti: (popis – jak to dítě zvládlo)	Možnost nápravy: (i co jste zkusily – jiná poloha hlasu, barva atd.) a poznámky (nesmělá, nechtěla opakovat až ...)
Imitace zvuků: (předzpěv učitele) bim-bam, kuku, krá aj. – výška, rytmus	Dítě motivuji hrou na papouška. Papoušek má rád opakování, kdy se snaží mluvit přesně jako jeho vzor. Zvukomalebne říkám jednotlivá slova. Pro podporu rytmu využívám dirigování a dítě tak lehce vede.	Napodobilo zvuky výškově správně, hlas ostýchavý, projev váhavý. Rytmicky se dítě orientuje velice dobře.	Posílíme pružnost dechu, který je potřebný pro správné dýchání a tím i správný zpěvní projev. Tón nesmí být dyšný, proto dítě odvádíme od ostýchavosti. Štěkáme jako pes – zapojujeme bránci, mňoukáme jako kočka, apod.
Rytmické cítění: (dle věku – mladší slova a sousloví, starší – hra na tělo a opakování rytmu – jednoduchého, složitějšího, rytmus metrum, pulzace při zpěvu učitele, při vlastním zpěvu)	Vytleskávání slova sousloví například: <i>Školka</i> (ta-ta) <i>Zahrádka</i> (tate-ta) <i>Ze-lenátravi-čka</i> (ta-tate- tate ta) <i>Mo-je maminka</i> (ta-ta-tate-ta)	Podle vzoru dokázal rytmicky přesně zopakovat vytleskaný rytmus.	Pro další rozvoj dítěte můžeme zapojit i jiné části těla – například dupání, pleskání, či může dítěti svěřit nějaký nástroj z Orffova instrumentáře.
Hudební sluch: (čistá intonace, mluvozpěv, přibližná intonace, melodii si přizpůsobuje, zpívá čistě jen z oporou aj. – popis) a kvalita projevu: dyšný, zvonivý, ostrý, zastřený, bojácný hlas aj.	Dítěti dáme zazpívat jeho oblíbenou písničku. Udáme počáteční tón u klavíru a necháme dítě zpívat. Kontrolujeme, zda nasazuje měkké začátky, zda neskáče do jiné tóniny a vhodně pracuje s dechem.	(Skákal pes) Má spíše níže položený hlas. Při udání tónu nenasadil přesně a občas sklouznul k mluvozpěvu. Při druhém pokusu byl hlas roztřesený trémou, píseň byla položena o tón níže, kde zpívat začal, a poté byl již v tónině správně s občasnou odchylkou.	Pro nápravu mluvozpěvu se snažíme rozeznít hlavové tóny. Mňoukáme jako kočka, děláme smutného pejska, co kňučí, meluzínu apod. Dítě nevedeme násilím do vyšších poloh, ale pomocí těchto cvičení, aby bylo opakování bezprostřední.

<p><u>Tonální citění a čistá intonace (sluchově výšková schopnost):</u> (schopnost slyšet centrum – jak dítě zpívá, zda udrželo tóninu – mluvozpěv, přibližně, ano, klouže do jiné tóniny, drží tóninu)</p>	<p><i>Zahrajeme si hru na špatného klavíristu. Já budu dělat, že tuhle písničku teď vůbec neznám. Naučíš mě jí? Když ji zahraju špatně a nebude Ti to ladit ouška, tak se za ně chytíš.</i> Píseň jsme hráli dle výběru dětí. V písni jsem zahrála místy špatnou melodii. Dítě se chytilo za uši, když slyšelo chybu.</p>	<p>Chybu rozeznalo po delším časovém úseku. Nebyl si zcela jistý svým rozhodnutím. Po porovnání melodií, z nichž jedna byla správně a druhá ne, se utvrdil ve správné odpovědi.</p>	<p>Toto cvičení mohlo být pro dítě chaotické. Příště nejprve snažší variantu: Zpíváme píseň např. Pec nám spadla a dítě dozpívá poslední verš písně. „A mladý to neumí“ v tonálním centru.</p>
<p><u>Harmonické citění:</u> (schopnost rozlišit vazbu mezi akordy), udělat chybu v doprovodu známé písně</p>	<p>Během doprovodu známé písně zahrajeme chybný akord (mollový). Dítě musí upozornit, že tak to v písni není tím, že se chytí za uši. Vhodné je píseň jednou zahrát správně pro hudební vzor.</p>	<p>(Skákal pes) Po zeptání dítě odpovědělo a rozeznalo rozdíl mezi tonalitou a disonancí v doprovodu. Samo od sebe bylo však nejisté.</p>	<p>Pro ukázkou dítěti zahrát, co je disonantní a co konsonantní. Například akord C dur (c-e-g) a interval c-fis. Dítě na tomto příkladu uslyší rozdíl a poté se pokusí odhalit tutéž chybu v průběhu písně. Uhádne-li, můžeme cvičení ztížit mollovým akordem ad.</p>
<p><u>Představivost, paměť, pozornost</u> a) Poslech zvuků – Co je to? Nahrát zvuky HV: zvuků – zvířata, činnosti člověka, příroda b) Poznání známé písně dle rytmu, dle melodie</p>	<p>Zahrajeme dítěti pár melodií ze známých písní a dítě hádá, kterou píseň jsme zpívali. Můžeme zpěv doprovázet brumendem, či na vokály la/na. Můžeme zkusit vytleskat píseň např. Skákal pes (SLOŽITĚJŠÍ)</p>	<p>(Prší, prší) Dítě podle rytmu poznalo píseň na první pokus. Druhou píseň dítě poznalo po hře melodického úryvku již v polovině písně. (Cib, cib, Cibulěnka)</p>	<p>Snadnější je pro děti píseň slyšet v melodické podání.</p>

Jméno dítěte: Nelinka

Věk: 6

Datum: 21.11.2018

Druh činnosti:	Popis činnosti: (děti napodobovaly ... vypsát)	Výsledek činnosti: (popis – jak to dítě zvládlo)	Možnost nápravy: (i co jste zkusily – jiná poloha hlasu, barva atd.) a poznámky (nesmělá, nechtěla opakovat až ...)
Imitace zvuků: (předzpěv učitele) bim-bam, kuku, krá aj. – výška, rytmus	Dítě motivuji hrou na papouška. Papoušek má rád opakování, kdy se snaží mluvit přesně jako jeho vzor. Zvukomalebne říkám jednotlivá slova. Pro podporu rytmu využívám dirigování a dítě tak lehce vede.	Dítě si přidává doby při opakování – například „Ku-ku“. Problém s posazením tónu, vysoké polohy odřikává mluvozpěvem. Dokázalo však alespoň lehce naznačit klesání, či stoupání hlasu.	Probouzení hlavových tónů – hra „raketa“, na meluzínu, na zvířátka apod.
Rytmické čtení: (dle věku – mladší slova a sousloví, starší – hra na tělo a opakování rytmu – jednoduchého, složitějšího, rytmus metrum, pulzace při zpěvu učitele, při vlastním zpěvu)	Vytleskávání slova sousloví například: <i>Školka</i> (ta-ta) <i>Zahrádka</i> (tate-ta) <i>Ze-lenátravi-čka</i> (ta-tate- tate ta) <i>Mo-je maminka</i> (ta-ta-tate-ta)	Dítěti se ve většině příkladů neshoduje rytmus vytleskávání s rytmem slov. V souslovích mělo problém se <i>Zelenou travičkou</i> , kdy tleskalo beat. Po třetím zopakování však byl příklad již správně.	Začínat od dvojslabičných slov, až si dítě bude jisté, přejdeme na rytmicky pravidelně členěná sousloví. Cvičit pravidelnou pulzací, do které zkusíme říkat jednotlivá slova.
Hudební sluch: (čistá intonace, mluvozpěv, přibližná intonace, melodii si přizpůsobuje, zpívá čistě jen z oporou aj. – popis) a kvalita projevu: dyšný, zvonivý, ostrý, zastřený, bojácný hlas aj.	Dítěti dáme zazpívat jeho oblíbenou písničku. Udáme počáteční tón u klavíru a necháme dítě zpívat. Kontrolujeme, zda nasazuje měkké začátky, zda neskáče do jiné tóniny a vhodně pracuje s dechem.	(Cib, cib, Cibulka) Dítě neudrží tóninu, má sklon k odrecitování textu a mluvozpěvu. Hodně se schyluje do nízkých poloh. Podruhé jsme zkusili dát píseň o tón níže. S oporou se více všimla pohybu melodie, ale stále místy zpívala hluboko – mluvozpěvem. Neskončila ve správné tónině, hlas byl zastřený.	Probouzení hlavových tónů, zpěv s oporou.

<p><u>Tonální citění a čistá intonace (sluchově výšková schopnost):</u> (schopnost slyšet centrum – jak dítě zpívá, zda udrželo tóninu – mluvozpěv, přibližně, ano, klouže do jiné tóniny, drží tóninu)</p>	<p><i>Zahrajeme si hru na špatného klavíristu. Já budu dělat, že tuhle písničku teď vůbec neznám. Naučíš mě jí? Když ji zahraju špatně a nebude Ti to ladit ouška, tak se za ně chytíš..</i> Píseň jsme hráli dle výběru dětí. V písni jsem zahrála místy špatnou melodii. Dítě se chytilo za uši, když slyšelo chybu.</p>	<p>Nerozeznala změnu v pohybu melodie, nepozná tonální centrum melodie.</p>	<p>Zkoušíme hrát píseň, jak je správně. Vyzveme dítě, aby si tóninu dobře zapamatovalo sluchově. Opakujeme, až si dítě bude jisté. Poté zahrajeme píseň v jiné tónině. Dítěti se snaží rozpoznat, zda je píseň výš/níž. Pomáháme si ukazováním tónů rukou.</p>
<p><u>Harmonické citění:</u> (schopnost rozlišit vazbu mezi akordy), udělat chybu v doprovodu známé písně</p>	<p>Během doprovodu známé písně zahrajeme chybný akord (mollový). Dítě musí upozornit, že tak to v písni není tím, že se chytí za uši. Vhodné je píseň jednou zahrát správně pro hudební vzor.</p>	<p>Dítě si nebylo jisté, ruce zvedá bezmyšlenkovitě. Nebylo si jisté svým tvrzením.</p>	<p>Pro ukázkou dítěti zahrát, co je disonantní a co konsonantní. Například akord C dur (c-e-g) a interval c-fis. Dítě na tomto příkladu uslyší rozdíl a poté se pokusí odhalit tutéž chybu v průběhu písně. Uhádne-li, můžeme cvičení ztížit mollovým akordem ad.</p>
<p><u>Představivost, paměť, pozornost</u> a) Poslech zvuků – Co je to? Nahrát zvuky HV: zvuků – zvířata, činnosti člověka, příroda b) Pozná známé písně dle rytmu, dle melodie</p>	<p>Zahrajeme dítěti pár melodií ze známých písní a dítě hádá, kterou píseň jsme zpívali. Můžeme zpěv doprovázet brumendem, či na vokály la/na. Můžeme zkusit vytleskat píseň např. Skákal pes (SLOŽITĚJŠÍ)</p>	<p>(Skákal pes) Podle vytleskávání nerozeznala píseň. Po melodickém úryvku již píseň poznala.</p>	<p>Pro další rozvoj lze hrát „Na ztracenou melodii“ či se ve zpěvu střídát po dvoutaktích – 2 takty píseň zpívá učitel a 2 takty dítě. Tento princip se opakuje až o závěru a tok písně zůstává nepřerušen.</p>
<p><u>Kontrast hudbě</u> (reakce pohybem): Vysoko – hluboko Krátko – dlouze Rychle – pomalu Silně - slabě</p>	<p>Na klavír hrajeme vysoké tóny=ruce vzpažit hluboké=dřep Dítě reaguje na změny pohybem. Je otočeno zády k pianu.</p>	<p>Reaguje s časovou prodlevou cca 3-4 vteřiny po zaznění kontrastu.</p>	<p>Dítě možná váhalo díky neosvojení si pohybu – mohlo přemýšlet, co má na kterou výšku tónu udělat. Trénovat s možnými obměnami v pohybu.</p>

Jméno dítěte: Magdalenka

Věk: 5,5

Datum: 21.11.2018

Druh činnosti:	Popis činnosti: (děti napodobovaly ... vypsát)	Výsledek činnosti: (popis – jak to dítě zvládlo)	Možnost nápravy: (i co jste zkusily – jiná poloha hlasu, barva atd.) a poznámky (nesmělá, nechtěla opakovat až ...)
Imitace zvuků: (předzpěv učitele) bim-bam, kuku, krá aj. – výška, rytmus	Dítě motivuji hrou na papouška. Papoušek má rád opakování, kdy se snaží mluvit přesně jako jeho vzor. Zvukomalebně říkám jednotlivá slova. Pro podporu rytmu využívám dirigování a dítě tak lehce vedu.	Dítě dokáže napodobit melodii s drobnou intonační odchylkou. Rytmicky se řídilo dle gest, bylo přesné.	
Rytmické citění: (dle věku – mladší slova a sousloví, starší – hra na tělo a opakování rytmu – jednoduchého, složitějšího, rytmus metrum, pulzace při zpěvu učitele, při vlastním zpěvu)	Vytleskávání slova sousloví například: <i>Školka</i> (ta-ta) <i>Zahrádka</i> (tate-ta) <i>Ze-lenátravi-čka</i> (ta-tate- tate ta) <i>Mo-je maminka</i> (ta-ta-tate-ta)	Rytmicky je dítě přesné, dokáže vytleskat každé slovo i sousloví podle vzoru.	Vymýšlet složitější rytmy se slovní oporou. Lze využít jiné části těla, či instrumenty.
Hudební sluch: (čistá intonace, mluvozpěv, přibližná intonace, melodii si přizpůsobuje, zpívá čistě jen z oporou aj. – popis) a kvalita projevu: dyšný, zvonivý, ostrý, zastřený, bojácný hlas aj.	Dítěti dáme zazpívat jeho oblíbenou písničku. Udáme počáteční tón u klavíru a necháme dítě zpívat. Kontrolujeme, zda nasazuje měkké začátky, zda neskáče do jiné tóniny a vhodně pracuje s dechem.	Hlas je velmi tichý. Bez opory zpívá nejistě. S oporou zpívá intonačně čistě s drobnou odchylkou. V hlase si je jistější. Nasazuje měkce, ale při nádechu doslova po dechu lapá a zvedá ramena.	Zpívat s oporou, pracovat s dechem (nádech-výdech). Odbourávat bariéru ostychu z „nuceného“ zpěvu -> hry na zvířátka, probouzení hlavových tónů, na propojování hlasových rejstříků (skluzavka, meluzína) kdy projev je bezprostřední. Upozorníme na správnost nádechu a výdechu. Cvičíme dobu výdechu a dítěti přinášíme poznatek, jak s dechem při zpěvu šetřit.

<p><u>Tonální citění a čistá intonace (sluchově výšková schopnost):</u> (schopnost slyšet centrum – jak dítě zpívá, zda udrželo tóninu – mluvozpěv, přibližně, ano, klouže do jiné tóniny, drží tóninu)</p>	<p><i>Zahrajeme si hru na špatného klavíristu. Já budu dělat, že tuhle písničku teď vůbec neznám. Naučíš mě jí? Když ji zahraju špatně a nebude Ti to ladit ouška, tak se za ně chytíš</i> Píseň jsme hráli dle výběru dětí. V písni jsem zahrála místy špatnou melodii. Dítě se chytilo za uši, když slyšelo chybu.</p>	<p>Dítě dobře reagovalo na chybu.</p>	<p>Dítě má rozvinuté tonální citění, je však nerozezpívané. -> Probouzet v dítěti důvěru ke svému hlasu pomocí hudebních her.</p>
<p><u>Harmonické citění:</u> (schopnost rozlišit vazbu mezi akordy), udělat chybu v doprovodu známé písně</p>	<p>Během doprovodu známé písně zahrajeme chybný akord (mollový). Dítě musí upozornit, že tak to v písni není tím, že se chytí za uši. Vhodné je píseň jednou zahrát správně pro hudební vzor.</p>	<p>(Cib, cib, Cibulenká) Dítě rozeznalo konsonanci a disonanci.</p>	<p>Zkoušíme akordy hrát pouze na jiném stupni. Sledujeme, zda dítě rozezná například závěr písně na subdominantě/dominantě místo na tónice.</p>
<p><u>Představivost, paměť, pozornost</u> a) Poslech zvuků – Co je to? Nahrát zvuky HV: zvuků – zvířata, činnosti člověka, příroda b) Poznává známé písně dle rytmu, dle melodie</p>	<p>Zahrajeme dítěti pár melodií ze známých písní a dítě hádá, kterou píseň jsme zpívali. Můžeme zpěv doprovázet brumendem, či na vokály la/na. Můžeme zkusit vytleskat píseň např. Skákal pes (SLOŽITĚJŠÍ)</p>	<p>(Skákal pes) Dítě podle vytleskávání píseň nerozeznalo, rozeznalo ji až po melodickém úryvku. Druhou píseň po přehrání melodickém úryvku též ihned poznalo.</p>	<p>S dítětem zazpíváme 3 písně. Jednu z nich vybereme a zkusíme vytleskat melodii. Dítě má hudební představu o melodiích, které jsme zpívali, proto toto cvičení může být jednodušší.</p>
<p><u>Kontrast hudbě</u> (reakce pohybem): Vysoko – hluboko Krátko – dlouze Rychle – pomalu Silně - slabě</p>	<p>Na klavír hrajeme vysoké tóny=ruce vzpažit hluboké=dřep Dítě reaguje na změny pohybem. Je otočeno zády k pianu.</p>	<p>Dítě hbitě reaguje na změnu v malých časových intervalech.</p>	<p>Dítěti ztěžujeme rozeznávání kontrastů na malých intervalech. Např. píseň hrajeme v jednočárkované oktávě (hluboko) a v dvoučárkované oktávě (vysoko) apod.</p>

Jméno dítěte: Valérie

Věk: 5

Datum: 21.11.2018

Druh činnosti:	Popis činnosti: (děti napodobovaly ... vypsát)	Výsledek činnosti: (popis – jak to dítě zvládlo)	Možnost nápravy: (i co jste zkusily – jiná poloha hlasu, barva atd.) a poznámky (nesmělá, nechtěla opakovat až ...)
Imitace zvuků: (předzpěv učitele) bim-bam, kuku, krá aj. – výška, rytmus	Dítě motivuji hrou na papouška. Papoušek má rád opakování, kdy se snaží mluvit přesně jako jeho vzor. Zvukomalebne říkám jednotlivá slova. Pro podporu rytmu využívám dirigování a dítě tak lehce vede.	Dítě intonačně napodobuje melodii, však ne zcela čistě.	
Rytmické cítění: (dle věku – mladší slova a sousloví, starší – hra na tělo a opakování rytmu – jednoduchého, složitějšího, rytmus metrum, pulzace při zpěvu učitele, při vlastním zpěvu)	Vytleskávání slova sousloví například: <i>Školka</i> (ta-ta) <i>Zahrádka</i> (tate-ta) <i>Ze-lenátravi-čka</i> (ta-tate- tate ta) <i>Mo-je maminka</i> (ta-ta-tate-ta)	Dítě napodobuje příklady rytmicky přesně podle vzoru učitele, občas je rukama nepatrně napřed v dlouhých souslovích.	S dítětem se snažíme zaměřit na menší pravidelné rytmy a jejich přesnou pulzaci.
Hudební sluch: (čistá intonace, mluvozpěv, přibližná intonace, melodii si přizpůsobuje, zpívá čistě jen z oporou aj. – popis) a kvalita projevu: dyšný, zvonivý, ostrý, zastřený, bojácný hlas aj.	Dítěti dáme zazpívat jeho oblíbenou písničku. Udáme počáteční tón u klavíru a necháme dítě zpívat. Kontrolujeme, zda nasazuje měkké začátky, zda neskáče do jiné tóniny a vhodně pracuje s dechem.	(Prší, prší) Dítě samo začalo zpívat ve své tónině. V písni však sklouzávalo do jiných tónin. Píseň jsme zopakovali s oporou. Podruhé zapomnělo text a připojilo se mluvozpěvem a konec se zpět pokusilo napodobit melodický pohyb však intonačně nepřesně.	Zpívat s oporou, když dítě neví text, zazpíváme celou píseň na slabiky LALALA. Můžeme slabiky zvukomalebne pozměnit. (LILI/KOKOKO apod.)

<p><u>Tonální citění a čistá intonace (sluchově výšková schopnost):</u> (schopnost slyšet centrum – jak dítě zpívá, zda udrželo tóninu – mluvozpěv, přibližně, ano, klouže do jiné tóniny, drží tóninu)</p>	<p><i>Zahrajeme si hru na špatného klavíristu. Já budu dělat, že tuhle písničku teď vůbec neznám. Naučíš mě jí? Když ji zahraju špatně a nebude Ti to ladit ouška, tak se za ně chytíš.</i> Píseň jsme hráli dle výběru dětí. V písni jsem zahrála místy špatnou melodii. Dítě se chytilo za uši, když slyšelo chybu.</p>	<p>(Prší, prší) Rozeznala chybně zahranou melodii.</p>	<p>Tonální citění dítě má, je však nerozpoznávané -> snažit se v dítěti probudit důvěru ke svému hlasu.</p>
<p><u>Harmonické citění:</u> (schopnost rozlišit vazbu mezi akordy), udělat chybu v doprovodu známé písně</p>	<p>Během doprovodu známé písně zahrajeme chybný akord (mollvý). Dítě musí upozornit, že tak to v písni není tím, že se chytí za uši. Vhodné je píseň jednou zahrát správně pro hudební vzor.</p>	<p>Ihned rozeznala harmonickou chybu.</p>	<p>Akord zkusíme zaměnit v rámci kadence. Místo T zahrajeme např. S/D.</p>
<p><u>Představivost, paměť, pozornost</u> a) Poslech zvuků – Co je to? Nahrát zvuky HV: zvuků – zvířata, činnosti člověka, příroda b) Poznává známé písně dle rytmu, dle melodie</p>	<p>Zahrajeme dítěti pár melodií ze známých písní a dítě hádá, kterou píseň jsme zpívali. Můžeme zpěv doprovázet brumendem, či na vokály la/na. Můžeme zkusit vytleskat píseň např. Skákal pes (SLOŽITĚJŠÍ)</p>	<p>(Skákal pes) Píseň nerozeznala ani dle tleskání, ani dle melodie.</p>	<p>Proto jsme zkusili zpívat Cibulku po dvoutaktí (2 učitel, 2 dítě), aby se melodie nepřerušila. Dítě reagovalo se zpožděním.</p>
<p><u>Kontrast hudbě</u> (reakce pohybem): Vysoko – hluboko Krátko – dlouze Rychle – pomalu Silně - slabě</p>	<p>Na klavír hráme vysoké tóny=ruce vzpažit hluboké=dřep Dítě reaguje na změny pohybem. Je otočeno zády k pianu.</p>	<p>Bez dlouhého časové prodlevy rozpoznala kontrast v hudbě.</p>	<p>Zmenšujeme intervaly, či přidáme další cvik, který bude věnován ke střední poloze.</p>

IV. Mimohudební aktivity – rozfoukávání kapky

